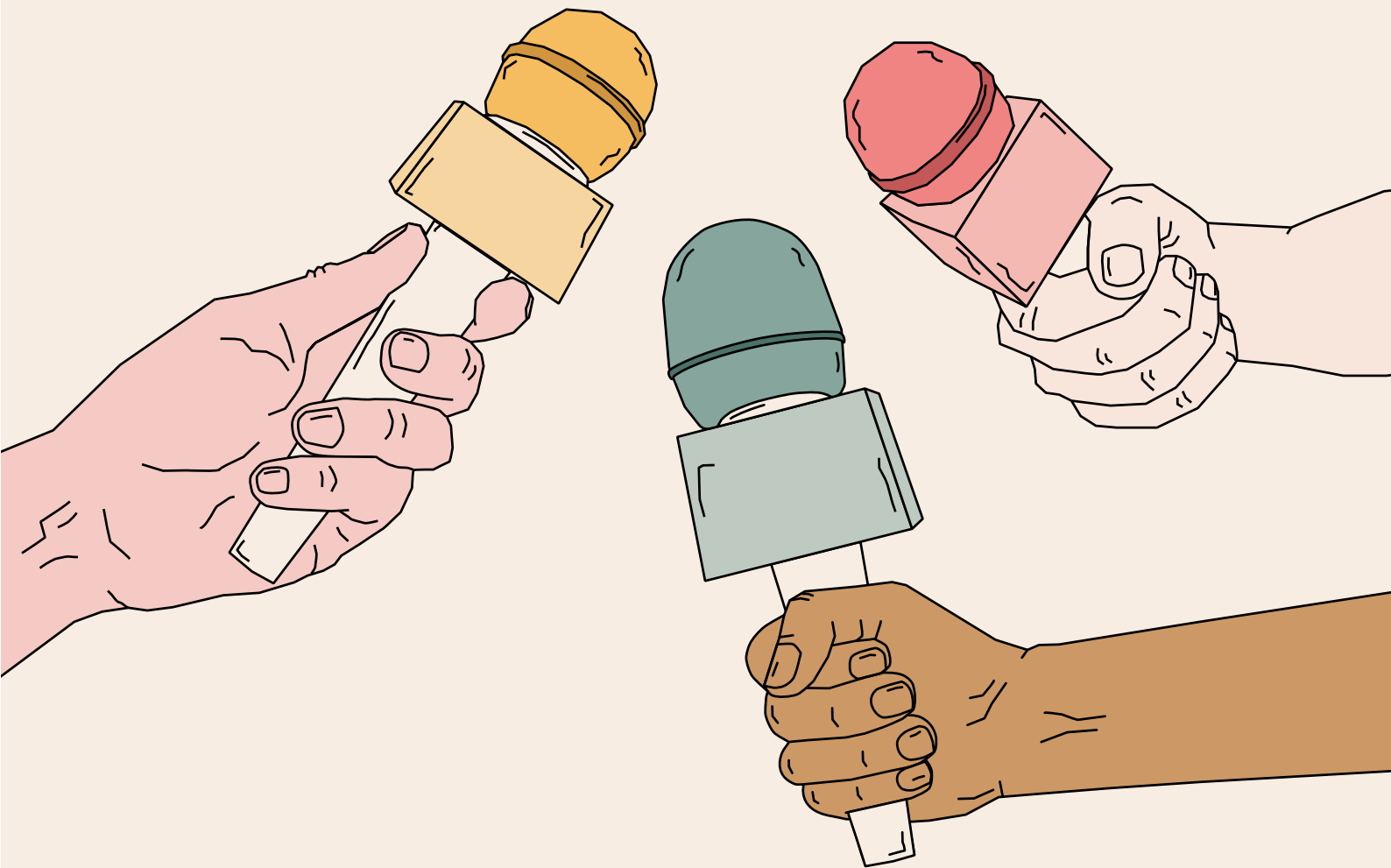

Portret van
**BELGISCHE
JOURNALISTEN**
in 2023

BART VANHAELEWYN • SARAH VAN LEUVEN • KARIN RAEYMAECKERS
MANON LIBERT • FLORENCE LE CAM • CORALINE LETHIMONNIER

Uitgeverij Academia Press
Coupure Rechts 88
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 9789401497695
D/2023/45/401
NUR 810

Bart Vanhaelewyn, Sarah Van Leuven, Karin Raeymaeckers, Manon Libert, Florence Le Cam &
Coraline Lethimonnier
Portret van Belgische journalisten in 2023
Gent, Academia Press, 2023, 114 p.

Vormgeving: Shareya Verheijen
© De auteurs & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt

*Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

INHOUD

Inleiding	4
Samenvatting	7
1 Wie is de Belgische journalist?	10
1.1 Socio-demografische gegevens	10
1.2 Opleiding	13
1.3 Lidmaatschappen en politieke oriëntatie	14
1.4 Loopbaan	18
1.5 Statuut	20
1.6 Positie in de mediasector	23
2 Journalistieke praktijk	28
2.1 Arbeidsorganisatie, inkomen en jobtevredenheid	28
2.2 Bronnen van journalisten	37
3 Grensoverschrijdend gedrag in de journalistiek	40
3.1 Verbale agressie	42
3.2 Fysiek geweld	45
3.3 Discriminatie	46
3.4 Intimidatie	48
3.5 Seksueel grensoverschrijdend gedrag	50
Conclusie	51
Dankbetuigingen	53
Bibliografie	54

INLEIDING

Elke vijf jaar, sinds 2003 voor Vlaanderen en sinds 2013 ook voor Franstalig België, onderzoeken we het profiel van de Belgische journalisten. Naast de algemene socio-demografische kenmerken zoals gender, leeftijd, en opleiding, peilt deze bevraging naar aspecten specifiek verbonden aan het journalistieke beroep zoals arbeidsstatuut, salaris, relatie tot bronnen, grensoverschrijdend gedrag en politieke oriëntatie. Het doel is beter te begrijpen wie ons informeert, in welke werkomstandigheden en met welke opvattingen over de journalistieke wereld. Deze studie past in een lange traditie van socio-demografische enquêtes met als bekendste internationale voorbeelden 'The Global Journalist in the 21st Century'¹ en het 'Worlds of Journalism' onderzoek² waarbij wereldwijd journalisten bevraged werden in verschillende politieke contexten en journalistieke culturen. In België publiceerden De Clercq en Paulussen in 2003 de studie "De journalist van de 21ste eeuw"; in 2008 geactualiseerd door Paulussen en Raeymaeckers³. Deze bevraging bij Nederlandstalige journalisten is sinds 2013 uitgebreid naar de groep Franstalige journalisten (waartoe ook journalisten in de Duitstalige gemeenschap werden uitgenodigd), om zo een volledig beeld te krijgen van het profiel van de Belgische journalist⁴.

Deze studie wordt daarom gezamenlijk uitgevoerd door het Center for Journalism Studies van de Universiteit Gent en het Research Laboratory on Journalistic Identities and Practices van de Université Libre de Bruxelles en de Université de Mons (ReSIC-ULB). De populatie van deze studie bestaat uit journalisten die lid zijn van de twee beroepsverenigingen, l'Association des Journalistes Professionnels (AJP) en de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ). Door de uitstekende samenwerking met beide beroepsverenigingen konden we 5.069 journalisten bereiken, waarvan 4.539 journalisten werkzaam in de algemene media ('beroeps-journalisten'), 293 stagiair-journalisten (die in het beroep beginnen) en 237 journalisten in de periodieke en gespecialiseerde pers ('journalisten van beroep'). Belgische journalisten die geen lid zijn van deze verenigingen, noch in het bezit zijn van een perskaart, ontvingen hierdoor geen individuele uitnodiging. Dankzij het partnerschap met de twee verenigingen kunnen we de representativiteit van onze steekproef controleren en de gegevens vergelijken met die van de doelpopulatie.

De vragenlijst bestaat uit vragen over opleiding, politieke oriëntatie, beroepssituatie, organisatie en werkomstandigheden, dagelijkse praktijk, relaties met informatiebronnen en de perceptie van journalisten over de evolutie van de berichtgeving in de media en het beroep. Voor deze editie is de vragenlijst sterk ingekort en zijn een aantal nieuwe vragen toegevoegd rond discriminatie, intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag en verbaal of fysiek geweld in de journalistieke wereld. Tussen december 2022 en februari 2023 werd de vragenlijst online verstuurd naar de 5069 journalisten die lid zijn van de twee verenigingen om een momentopname te maken van de samenstelling van de beroepsgroep in 2023. In totaal stuurden 1396 journalisten een volledig ingevulde vragenlijst terug. De enquête kende daarmee een uitstekende responsgraad die zelfs iets hoger is dan in 2018 (27,5% van de gecontacteerde journalisten vulde de vragenlijst in, tegenover 24,5% in 2018).

1 Weaver & Willnat (2014)

2 Hanitzsch e.a. (2019)

3 Paulussen e.a. (2010)

4 Raeymaeckers e.a. (2014); Van Leuven e.a. (2019)

	Nederlandstalige journalisten	Franstalige journalisten	Belgische journalisten
Totaal aantal journalisten	2.873	2.196	5.069
Aantal respondenten	790	606	1.396
Responspercentage	27,5%	27,6%	27,5%

Tabel 1: Populatie- en steekproefgrootte, inclusief stagiair-journalisten

Wie heeft de enquête beantwoord? In deze groep van 1.396 respondenten vertegenwoordigt 85,4% de groep van professionele journalisten in de algemene media ('beroepsjournalisten'). 5,5% van de respondenten behoren tot de journalisten werkzaam voor gespecialiseerde nieuwsmedia ('journalisten van beroep'). De resterende respondenten zijn stagiair-journalisten (4,4%), actief gepensioneerd (5,4%) en werkzoekenden (0,4%) zijn. Een kleine groep (3,0%) zijn journalisten die zeggen het beroep uit te oefenen als nevenactiviteit.

	NL	FR	Totaal
Beroepsjournalist	81,9%	90,1%	85,4%
Journalist van beroep	6,7%	4,0%	5,5%
Stagiair-journalist	4,4%	4,5%	4,4%
Actief gepensioneerd	6,1%	4,6%	5,4%
Werkloos / werkzoekend	0,4%	0,5%	0,4%
Journalist in bijberoep	4,3%	1,3%	3,0%

Tabel 2: Tot welke beroepscategorie behoort u (meerdere antwoorden mogelijk)? - Split op taal (N=1.395)

97,6% van de respondenten is houder van een perskaart, wat een weerspiegeling is van de verdeling in de gehanteerde databases van AJP en VVJ voor een zo volledig mogelijke steekproeftrekking. In absolute aantallen stellen 33 respondenten dat ze geen perskaart hebben. Daarvan geven er 10 aan dat ze stagiair-journalist zijn en zitten er 10 in het interim-statuut. 21 van de 33 journalisten zonder perskaart zijn jonger dan 35 jaar.

Volgens de cijfers van AJP en VVJ bevindt een kwart van de populatie Belgische journalisten zich in het statuut van freelancer (24,9%), hetgeen in lijn ligt met de cijfers in de steekproef van deze studie (27,4%). Dit geeft aan dat de deelnemers aan dit onderzoek op vlak van hun professioneel statuut tevens een goede weerspiegeling vormen van de voltallige beroepsgroep.

In de samenstelling van onze groep respondenten weerspiegelt zich het gekende gender-onevenwicht in het journalistieke beroep. In België vertegenwoordigen vrouwelijke journalisten volgens de cijfers van VVJ en AJP slechts 33,5% van de beroepsgroep terwijl het aandeel vrouwelijke respondenten in deze enquête oorspronkelijk 38,1% was. In de verdeling over taalgemeenschappen stellen we vast dat er meer Franstalige vrouwelijke journalisten deelnamen (44,1%), terwijl 33,5% van de Nederlandstalige journalisten zich identificeert als vrouw, hetgeen wel overeenstemt met het populatiecijfer. Om de representativiteit van deze steekproef te optimaliseren, werd de dataset gewogen op de variabele gender. Door deze wegingsfactor toe te passen, weerspiegelt de dataset beter de genderverhoudingen in de populatie. Na weging is het aandeel vrouwelijke journalisten in de dataset 34,4% (33,5% bij Nederlandstalige journalisten en 35,5% bij Franstalige journalisten).

Dit rapport bevat de belangrijkste resultaten van de bevraging en schetst op basis daarvan een portret van de Belgische journalisten in 2023. De analyses maken kruisvergelijking mogelijk zodat genderverschillen, taalgroepverschillen of mediaspecifieke verschillen kunnen onderzocht worden.

Dit verslag bestaat uit drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk beschrijven we het algemene profiel van journalisten. In het tweede hoofdstuk kijken we naar de organisatie van het werk van journalisten, en in het derde hoofdstuk naar het grensoverschrijdend gedrag dat zij ervaren tijdens de uitoefening van hun beroep. In elk hoofdstuk worden vergelijkingen gemaakt met de enquêtes van 2013 en 2018, waardoor we veranderingen en overeenkomsten kunnen vaststellen.

De twee teams van onderzoekers hebben samen gewerkt aan de totstandkoming van deze profielschets. Het resultaat is een gemeenschappelijk rapport dat een Nederlandstalige en een Franstalige versie heeft die dezelfde cijfers en bevindingen bevatten. Beide versies zijn echter geen letterlijke vertaling van elkaar, maar houden rekening met taalconventies, waardoor sommige formuleringen licht anders kunnen zijn. Sommige variabelen zijn ook net iets belangrijker in een van de beide onderzoeksgemeenschappen, en worden dan in het respectievelijke rapport ook wat meer uitgebreid besproken.

Methodologische verduidelijkingen

Gedurende onze gehele analyse hebben wij door middel van statistische toetsen nagegaan of de in onze steekproef waargenomen verschillen of verbanden tussen variabelen statistisch significant waren (en dus konden worden gegeneraliseerd naar de gehele populatie waarop onze studie betrekking had). Om de tekst niet onnodig omslachtig te maken, zullen wij de voor de verschillende tests verkregen p-waarden niet expliciet vermelden, maar vermelden we in de tekst enkel die verschillen en verbanden die statistisch gezien significant zijn. Waar dit niet mogelijk is, focust dit rapport enkel op het globale cijfer voor de totale steekproef. Ten slotte worden medianen alleen vermeld wanneer zij significant zijn in termen van een sterk verschil met het gemiddelde: in dat geval wordt het verschil in de tekst expliciet gemaakt.

SAMENVATTING

Sinds 2013 maken UGent, ULB en UMons elke vijf jaar een profielschets op van de Belgische journalist. Globaal genomen blijft het traditionele beeld van 'de gemiddelde journalist' overeind: mannelijk, tussen 45 en 50 jaar, en hoogopgeleid. Slechts 2 van de 10 journalisten beschouwt zichzelf als lid van een minderheid op het vlak van kenmerken zoals hun etniciteit, gender, of seksuele oriëntatie. De beroepsgroep blijft dus weinig divers.

De meeste Belgische journalisten zien zichzelf als eerder centrumlinks-georiënteerd. Dit is zo aan beide kanten van de taalgrens, en ligt in lijn met de vorige profielstudies uit 2013 en 2018. Daarmee gelinkt beschouwt het merendeel van de respondenten zichzelf als progressiever dan het medium waarvoor ze (hoofdzakelijk) werken of dan het publiek van dat medium. Belangrijk hierbij is dat dit enkel gaat om persoonlijke politieke oriëntatie; dit betekent geenszins dat dit ook weerspiegeld wordt in hun journalistieke werk. Bestaand onderzoek van de Universiteit Antwerpen⁵ suggereert zelfs net het omgekeerde, namelijk dat journalisten hun eigen politieke oriëntatie in de berichtgeving net in de tegenovergestelde richting gaan compenseren.

Driekwart van de respondenten die journalistiek uitoefenen als hoofdberoep werken in loondienst voor een redactie (75,8%), terwijl een kwart van de journalisten in een freelancestatuut werkt (24,2%). Het merendeel van de journalisten werkt voor een privaat media-bedrijf zoals DPG Media of IPM (71,3%), terwijl ongeveer een kwart van de respondenten aangeeft voor de publieke omroep te werken (23,6%). Het aandeel journalisten dat voor een coöperatieve vennootschap zoals Doorbraak of Médor werkt, ligt hoger bij Franstalige (19,6%) dan bij Nederlandstalige respondenten (11,3%).

Qua platform maakt ongeveer twee op de drie journalisten stukken voor de website of app van het medium waarvoor ze werken (64,2%). Dit ligt in lijn met de toegenomen verwachting dat journalisten worden geacht crossmediaal te werken, en online kanalen intussen voor veel mensen uitgegroeid zijn tot de belangrijkste platformen om nieuws te consumeren. De krant (39,6%), weekbladen (29%), televisie (27,2%) en radio (21,5%) volgen op ruime afstand als platform waarvoor de respondenten werken. Journalisten in loondienst geven vaker aan te werken voor televisie (29,0%), radio (25,0%), website/app (68,5%) en sociale media (27,8%) dan journalisten in een freelance-statuuut (respectievelijk 23,4%, 12,4%, 54,7% en 20%). Omgekeerd geven meer freelancers aan te werken voor weekbladen en andere magazines (46,8%), productiehuis (8,4%) of pers-/fotoagentschap (12,3%) dan journalisten in loondienst (respectievelijk 21,9%, 2,0% en 5,0%).

Op het vlak van specialisatie zijn een aantal opmerkelijke bevindingen waar te nemen. Ten eerste geeft 20,7% aan zichzelf als generalist te zien zonder specialisatie. Dit ligt hoger dan in 2013 (18%) en 2018 (16%). Ten tweede blijft horizontale gendersegregatie nog steeds aanwezig: binnen domeinen die als 'hard nieuws' worden gepercipieerd zoals politiek en economie zijn vooral mannelijke journalisten actief (18,6% van de mannelijke journalisten duidt 'Politiek' aan als specialisatie-domein, en bij economie 14,3%; bij vrouwelijke journalisten is dat respectievelijk 10,8% en 8,1%), terwijl vrouwen vaker werken binnen topics die als 'zacht nieuws' worden bestempeld (samenleving: 25,8% bij vrouwen, 14,8% bij mannen; gezondheid: 13,5% bij vrouwen, 5% bij mannen; lifestyle: 12,9% bij vrouwen en 3,4% bij mannen). Ten derde merken we dat regionaal nieuws in een dalende trend zit: van 25% in 2013 en 23% in 2018 naar slechts 18,2% journalisten in 2023 die regionaal nieuws als specialisatie-domein aankruisen. Vooral in

5 Beckers et al. (2021)

Vlaanderen staat regiojournalistiek onder druk, met nog slechts 15% van de journalisten die zich hierin specialiseren.

Belgische journalisten verdienen gemiddeld 2.470 euro netto per maand. Dit bedrag betekent dan wel een stijging van 5,5% ten opzichte van 2018, maar deze stijging is nog steeds lager dan de evolutie van de consumentenprijsindex over deze vijf jaar (+6,34% tussen onze twee enquêtes). Achter dit gemiddelde inkomen gaan aanzienlijke verschillen schuil: 20,7% van de journalisten zegt minder dan 2.000 euro netto per maand te verdienen (waarvan 9% minder dan 1.500 euro netto). Anderzijds rapporteert bijna 30% van de respondenten (29,7%) een inkomen van 3.000 euro netto of meer. Een journalist in loondienst verdient ruim een derde meer (36,9%) dan een freelance journalist. Waar het inkomen van journalisten in loondienst vaak is gestegen tussen 2020–2022 is het bij freelancers vaker gelijk gebleven of zelfs gedaald. Onze bevraging brengt ook verschillen tussen de inkomens van mannen en vrouwen aan het licht: het gemiddelde netto-inkomen van vrouwen bedraagt 2.386 euro en dat van mannen 2.515 euro, een verschil van 129 euro. Ten slotte, zelfs al is een loonstijging vaak gelinkt aan anciënniteit, toch zijn de respondenten tussen 45 en 54 jaar de best betaalde journalisten (ook in vergelijking met journalisten uit het oudste segment).

De redactieruimte blijft de centrale werkplek in de journalistiek (voor 67,1% van de respondenten). Dit verschilt naargelang de taalgroep: 38,6% van de Franstalige respondenten geeft aan altijd (of bijna altijd) vanuit de redactieruimte te werken, tegenover 27,8% van de Nederlandstaligen. Ook veldwerk is nog steeds een belangrijk aspect van de job: 46,1% van de journalisten zegt altijd (6%), bijna altijd (10,9%) en regelmatig (29,2%) veldwerk te verrichten. Een opvallende vaststelling is wel dat het aantal journalisten dat regelmatig op veldwerk trekt, sterk is gedaald ten opzichte van de vorige bevraging in 2018. Toen gaf nog 42,5% aan altijd of bijna altijd naar het veld te gaan, terwijl dat in 2023 nog maar 16,9% is. Bijna één op de vijf respondenten (19,6%) antwoordt dat ze altijd of bijna altijd telewerken.

Net als vijf jaar geleden zijn de meest gebruikte informatiekanaal voor journalisten websites (44,7% raadpleegt deze meerdere keren per dag), sociale media (31,8% meerdere keren per dag), andere nationale media (26,1% meerdere keren per dag), berichten van nationale persagentschappen (21,9% meerdere keren per dag) en internationale media (20,4% meerdere keren per dag). Jongere journalisten maken vaker gebruik van sociale netwerken, doen meer interviews en raadplegen vaker nationale media. Er zijn ook enkele verschillen tussen de taalgroepen: bijna de helft (47,7%) van de Nederlandstalige respondenten gebruikt minstens dagelijks of bijna dagelijks persberichten, tegenover 29,7% van de Franstaligen. Ook de belangrijkste informatieactoren voor journalisten zijn min of meer dezelfde als in de vorige enquêteronde: collega-journalisten, gewone burgers en experts zijn de drie bronnen waartoe journalisten zich dagelijks wenden. Ook hier is er een significant verschil tussen de taalgroepen merkbaar: een derde (32,9%) van de Nederlandstalige respondenten vermeldt minstens dagelijks contact met collega-journalisten als bron, tegenover slechts 7,5% van de Franstalige respondenten.

Over het algemeen zeggen journalisten tamelijk tevreden te zijn met hun beroep, zowel wat aanzien, sociale betrokkenheid, creativiteit, verscheidenheid aan contacten als intellectuele uitdaging betreft. De drie belangrijkste bronnen van tevredenheid zijn de verscheidenheid aan inhoud, de intellectuele uitdaging en de individuele vrijheid van het werk (respectievelijk 83,3%, 82,8% en 79,4% van de journalisten zegt tevreden te zijn). Anderzijds is de werkdruk een element dat de journalisten verdeelt: 34,5% is niet tevreden en 32% is wel tevreden. De respondenten zijn het wel eens met de stellingen over de toegenomen werkdruk (67,1% is het ermee eens), de dalende werkzekerheid (57,8% is het ermee eens) en de uitbreiding van hun takenpakket in de afgelopen jaren (71,5% is het ermee eens).

Meer dan de helft van de ondervraagde journalisten werd al eens geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag (55,8% van de respondenten). De meest voorkomende vorm was verbale agressie, zowel online als offline, waar bijna 41,3% van de respondenten mee te maken kreeg. Verschillende vormen van intimidatie (zoals juridische bedreigingen, bedreigingen van bronnen om geen informatie te delen, enz.) werden ervaren door bijna een derde van onze steekproef (29,2% van de respondenten). Van alle antwoorden was 8% van de journalisten het slachtoffer van discriminatie. 7,1% van de respondenten kreeg al eens te maken met seksueel grensoverschrijdend gedrag. 5,4% van de respondenten gaven aan met fysiek geweld te zijn geconfronteerd. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en discriminatie treffen vooral vrouwen. Verbale agressie komt in alle leeftijdsgroepen voor, maar in het jongste segment ligt het aandeel het hoogst. Verbale en fysieke agressie komen het vaakst voor in publieke ruimtes zoals online of tijdens het veldwerk, terwijl discriminatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag eerder organisatorisch zijn en vaker voorkomen binnen de redactie. Over alle vormen van grensoverschrijdend gedrag heen bleek dat een grote groep ervoor koos om geen actie te ondernemen.

1 WIE IS DE BELGISCHE JOURNALIST?

Dit eerste hoofdstuk beschrijft de kenmerken van de 1.396 journalisten die de vragenlijst van 2023 hebben ingevuld. Hier wordt een algemeen beeld geschetst op basis van socio-demografische variabelen, variabelen over opleiding en loopbaantraject, politieke oriëntatie, gegevens over de verschillende statuten, en positie in de mediasector.

1.1 Socio-demografische gegevens

1.1.1 Gender

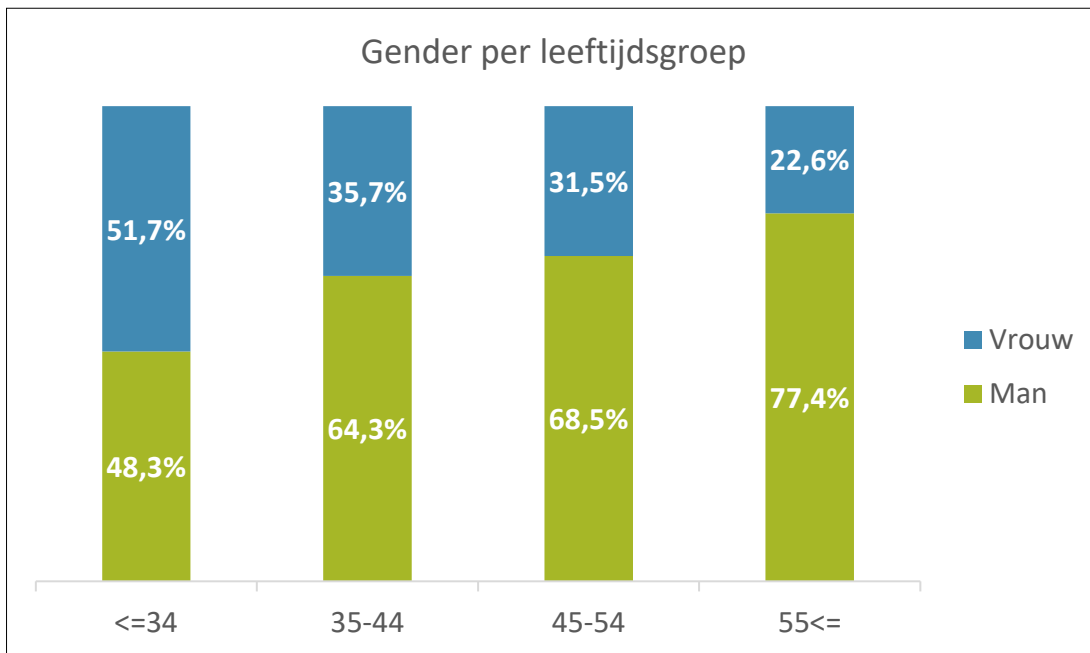
Vrouwen zijn goed voor een derde (34,4%, ofwel 480 vrouwelijke respondenten) van de populatie journalisten; mannen vertegenwoordigen twee derde van de populatie (65,6%). Daarmee is het aandeel vrouwen in de professionele groep licht gestegen in vergelijking met de studie van 2018 (toen 31,4%). Het ligt wel nog altijd veel lager in vergelijking met andere landen. De internationale studie 'Worlds of Journalism' toont immers aan dat vrouwen in landen als Italië⁶ (42%) of Frankrijk⁷ (45%) veel beter vertegenwoordigd zijn. In Vlaanderen zien we wel een opvallende stijging in het aandeel vrouwen: waar dat aandeel in 2018 nog op 28,1% lag, zien we dat het aandeel vrouwen in de Vlaamse journalistiek gestegen is naar 33,5%. Daarmee zien we dat het aandeel Nederlandstalige vrouwelijke journalisten zich na de dip in 2018 herstelt tot het niveau van 2013 (32%). In de Franstalige journalistiek zien we dat dit aandeel stabiel bleef op 35,5%.

Net als in de voorgaande metingen zien we een duidelijke relatie tussen leeftijd en gender binnen de Belgische journalistiek. Waar er in de jongste leeftijdsgroep een gelijke verdeling is in het aandeel mannen en vrouwen (van de journalisten onder de 35 jaar is 51,7% vrouw en 48,3% man), zien we dat het aandeel vrouwen sterk afneemt in de hogere leeftijdsgroepen, met in de oudste leeftijdsgroep (55 jaar en ouder) slechts 22,6% vrouwen. Voorgaande studies die werden uitgevoerd in België wijten dit aan een reeks uitdagingen waarmee vrouwelijke journalisten in hun carrière geconfronteerd worden: moeilijke werkomstandigheden, horizontale en verticale gendersegregatie op redacties waarbij vrouwen beter vertegenwoordigd zijn in zogenaamde 'zachte' topics en moeilijker doorstromen naar hogere functies in de redactionele hiërarchie, de moeilijkheid om werk- en gezinsleven te combineren, enzovoort. De factoren die bijdragen aan het vertrek van vrouwen uit de journalistiek zijn dus talrijk en complex⁸.

6 epub.ub.uni-muenchen.de/31031/1/Country_Report_Italy.pdf

7 epub.ub.uni-muenchen.de/32013/1/Arnaud_Mercier_Lydia_Frost_Thomas_Hanitzsch_Journalists_in_France.pdf

8 De Vuyst en Raeymaeckers, 2019; Le Cam, Libert en Ménaïque, 2021

Figuur 1: Verdeling van gender per leeftijdsgroep (N=1.396)

1.1.2 Leeftijd

De gemiddelde leeftijd binnen de Belgische journalistiek is 46,4 jaar, terwijl dit in 2018 nog 47,6 jaar was. Daarmee zien we dat er een eind lijkt te zijn gekomen aan de trend van de voorbije metingen van een steeds ouder wordende journalistenpopulatie, al moeten we in het oog houden of deze trend zich zal verderzetten in de volgende metingen vanaf 2028. De leeftijdsgroep 55+ blijft het sterkst vertegenwoordigd binnen de journalistenpopulatie. Zoals reeds vermeld zijn vrouwelijke respondenten (42,1 jaar) gemiddeld iets jonger dan mannelijke respondenten (48,6 jaar).

1.1.3 Diversiteit

Binnen deze golf van de profielstudie hebben we geopteerd om niet te peilen naar kenmerken zoals afkomst (op basis van geboorteland van de (ouders van de) journalist), maar peilden we naar het feit of de respondent zichzelf identificeert als lid van een minderheidsgroep. Hoewel de resultaten door de andere manier van meten dus niet helemaal vergelijkbaar zijn met de resultaten uit 2013 en 2018, zien we dat de beroepsgroep ook in 2023 weinig divers blijft, vooral ook als het gaat over journalisten met een migratieachtergrond.

Ruim acht op tien journalisten (83,3%) ziet zichzelf niet als lid van een minderheidsgroep; dat aandeel ligt bij Nederlandstalige journalisten hoger (85,8%) dan bij Franstalige journalisten (80,1%). Bijna zes procent van de Belgische journalisten beschouwt zichzelf als lid van een minderheid omwille van zijn/haar/die seksuele geaardheid (5,4%) of gender (5,7%). Voor huidskleur of etnische achtergrond is dat 3,4% en voor geloof of levensbeschouwing 1,5%. Bij de 2,6% die andere identiteitskenmerken aanhaalde, werden vooral leeftijd en socio-economische status vermeld.

We zien dat in Vlaanderen meer journalisten zichzelf identificeren als lid van een minderheid omwille van hun seksuele geaardheid, terwijl dat in Franstalig België vaker omwille van gender is.

	NL	FR	Totaal
Gender	2,8%	9,5%	5,7%
Seksuele geaardheid	6,0%	4,5%	5,4%
Huidskleur of etnische achtergrond	3,2%	3,7%	3,4%
Beperking	1,0%	0,3%	0,7%
Geloof of levensbeschouwing	1,3%	1,7%	1,5%
Ander identiteitskenmerk	1,9%	3,5%	2,6%
Nee, ik beschouw mezelf niet als lid van een minderheid	85,8%	80,1%	83,3%

Tabel 3: Vindt u van uzelf dat u tot een minderheid behoort? Zo ja, welke minderheid of minderheden (meerdere opties mogelijk)? - Split op taal (N=1.375)

1.1.4 Woonsituatie

De meerderheid van de journalisten woont samen met een partner, al dan niet met inwonende kinderen (68,8%). Daarnaast zien we dat 24,0% van de journalisten zonder partner wonen, al dan niet met kinderen. Gemeenschappelijk woningdelen (co-housing) met één of meerdere huisgenoten die niet je partner is komt voor bij 4,5% van de journalisten. 1,2% van de journalisten ten slotte woont bij de ouders thuis.

53,6% van de Belgische journalisten geeft aan geen inwonende kinderen in huis te hebben. 22,4% stelt dat het jongste inwonende kind jonger is dan twaalf jaar, en bij 21,2% van de journalisten zijn de inwonende kinderen 12 jaar of ouder.

Kijken we naar verschillen in gender qua woonsituatie, dan vallen twee verschillen op. Waar vrouwen vaker aangeven single te zijn zonder inwonende kinderen (22,6%, tegenover 16,5% bij mannen), geven mannen vaker aan samen te wonen met een partner, en inwonende kinderen te hebben waarvan de jongste jonger is dan 12 jaar (20,4%, tegenover 11,9% bij vrouwen). Dit valt zeker niet te verklaren doordat vrouwelijke journalisten vaker jonger zijn, bijkomende analyses tonen dat deze trend zich doorzet in de verschillende leeftijdssegmenten. Het verschil tussen single mannen en vrouwen is zelfs het meest uitgesproken bij de leeftijdsgroep 55+ (31,5% van vrouwelijke journalisten is single zonder inwonende kinderen, tegenover 18,2% bij mannen). Deze trend werd ook al vastgesteld in 2018 en werd verder onderzocht in een studie specifiek gericht op oudere vrouwelijke journalisten⁹. Dit verschil is ook aanwezig in de andere leeftijdsgroepen maar wel minder uitgesproken: bij het jongste segment jonger dan 35 jaar is 22,7% van de vrouwen single zonder kinderen tegenover 18,3% van de mannen; 35-44 jaar: 17,9% van de vrouwen zijn single zonder kinderen, tegenover 13,9% bij de mannen; 45-54 jaar: 18,6% van de vrouwen, tegenover 15% van de mannen. De andere woonsituaties verschillen niet tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten.

⁹ Le Cam & Libert (2020)

	Totaal
Inwonend (bij ouders)	1,2%
Single zonder (thuiswonende) kinderen	18,6%
Single met kinderen, jongste thuiswonende kind onder 12 jaar	1,8%
Single met kinderen, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder	3,6%
Samenwonend zonder (thuiswonende) kinderen	31,0%
Samenwonend met kinderen, jongste thuiswonende kind onder 12 jaar	20,3%
Samenwonend met kinderen, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder	17,5%
Gemeenschappelijk wonen (woningdelen) zonder (thuiswonende) kinderen	4,0%
Gemeenschappelijk wonen (woningdelen) met kinderen, jongste thuiswonende kind onder 12 jaar	0,4%
Gemeenschappelijk wonen (woningdelen) met kinderen, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder	0,1%
Andere woonsituatie	1,6%

Tabel 4: Wat is uw huidige woonsituatie? (N=1.392)

1.2 Opleiding

Net zoals in de voorgaande metingen blijkt dat het opleidingsniveau van de journalisten hoog is. 95,8% van de respondenten stelt een diploma hoger onderwijs behaald te hebben¹⁰. Voor het merendeel is dat een universitair diploma (74,9%), terwijl 20,9% een diploma aan een hogeschool behaald heeft. Vergeleken met de vorige golf in 2018 is het aantal universitair geschoolden gestegen (toen 64,4%, nu dus 74,9%), terwijl het aantal respondenten met een hogeschooldiploma gedaald is van 28,6% in 2018 naar 20,9% in 2023.

Het aandeel universitair geschoolden is hoger in Franstalig België (81,3%) dan in Nederlandstalig België (69,7%), terwijl het aandeel respondenten met een hogeschooldiploma net hoger is bij Nederlandstalige (25,1%) dan bij Franstalige journalisten (15,7%).

In lijn met de algemene maatschappelijke trend zijn de jongste leeftijdssegmenten vaker universitair geschoold (81,4% van de journalisten jonger dan 35) dan journalisten uit de oudere segmenten (70,2% bij journalisten die 55 jaar zijn of ouder). Het aandeel journalisten zonder een diploma hoger onderwijs is het hoogst binnen het oudste segment (7,3%).

Op vlak van gender merken we ook dit jaar dat vrouwelijke journalisten vaker een universitair diploma bezitten (86,7%) dan hun mannelijke collega's (68,5%). Omgekeerd bezit 25,5% van de mannelijke journalisten een hogeschooldiploma en 12,3% van de vrouwelijke journalisten. Opvallend is dat dit niet verklaard kan worden door leeftijd. Hoewel jongere journalisten

¹⁰ De respondenten dienden hun behaalde diploma('s) te noteren in een open tekstveld. Deze werden achteraf gecodeerd tot drie categorieën: universitair, hogeschool of geen hoger onderwijs. Daarbij werd gekeken naar het hoogst behaalde diploma. Wie dus zowel een diploma aan een hogeschool als een universitair diploma behaald heeft, wordt gezien als universitair geschoold.

vaker universitair geschoold zijn dan journalisten uit de oudere segmenten, en vrouwelijke journalisten gemiddeld genomen jonger zijn dan mannelijke journalisten, is dit geen verklaring voor het genderverschil. Uit de data blijkt immers dat binnen elke leeftijdssegment vrouwelijke journalisten vaker universitair geschoold zijn dan mannelijke journalisten.

	NL	FR	Man	Vrouw	Totaal
Universitair	69,7%	81,3%	68,5%	86,7%	74,9%
Hogeschool	25,1%	15,7%	25,5%	12,3%	20,9%
Geen hogere studies	5,2%	3,0%	6,0%	1,0%	4,2%

Tabel 5: Welke diploma's behaalde u (vermeld graad, instelling en studierichting) - Open vraag gecodeerd tot 3 hoofdcategorieën - Split op taal en gender (N=1.319)

Journalisten in loondienst hebben vaker een universitair diploma (78,6%) in vergelijking met journalisten in het freelancestatuut (64,9%). Het aandeel journalisten met een hogeschooldiploma of zonder diploma hoger onderwijs ligt dan weer hoger bij freelancers (respectievelijk 26,3% en 8,8%) dan bij journalisten die in loonverband werken (respectievelijk 18,7% en 2,7%).

	<=34	35-44	45-54	55<=	Loondienst	Freelance
Universitair	81,4%	74,1%	75,1%	70,2%	78,6%	64,9%
Hogeschool	17,0%	22,1%	21,7%	22,5%	18,7%	26,3%
Geen hoger onderwijs	1,6%	3,8%	3,2%	7,3%	2,7%	8,8%

Tabel 6: Welke diploma's behaalde u (vermeld graad, instelling en studierichting) - Open vraag gecodeerd tot 3 hoofdcategorieën - Split op leeftijd en statuut (N=1.319)

1.3 Lidmaatschappen en politieke oriëntatie

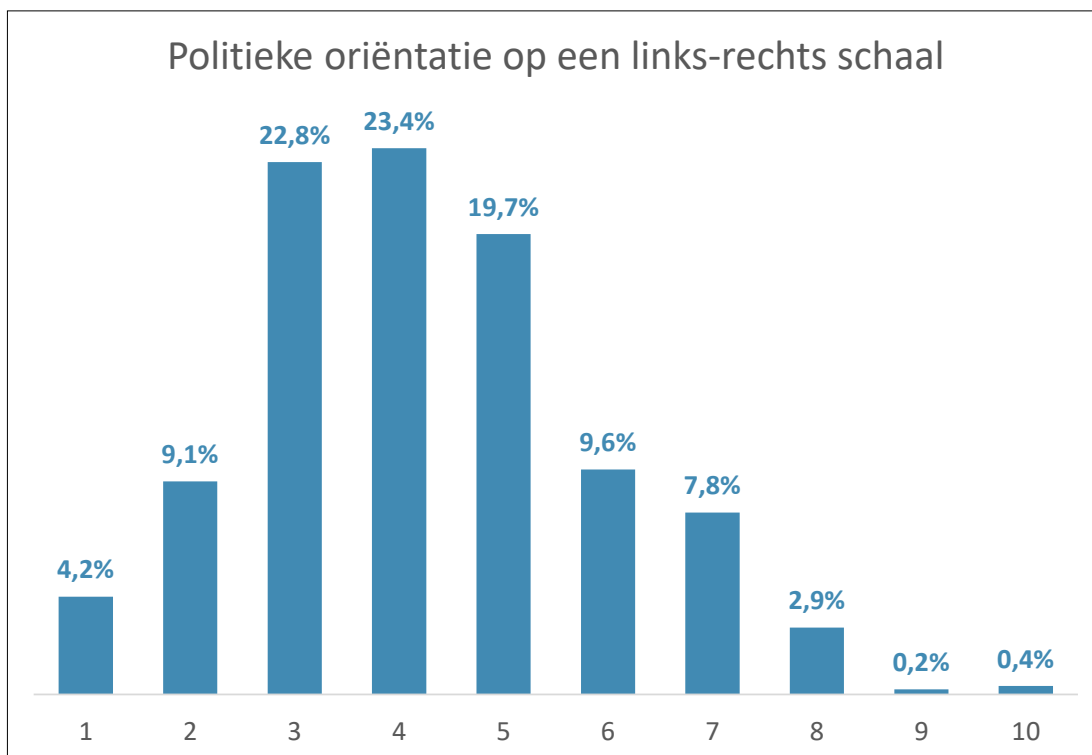
1.3.1 Lidmaatschap verenigingen

Slechts een kleine groep journalisten stelt betrokken te zijn bij een politieke (7,4%) of religieuze (4,4%) vereniging. Een derde van de respondenten (35,3%) stelt wel lid te zijn van een vakbond of een andere beroepsvereniging (uitgezonderd VVJ, AJP, AVBB|AGJPB en VJV).

Tussen Nederlandstalige en Franstalige journalisten zien we enkel een verschil op vlak van lidmaatschap bij een politieke vereniging of partij. Bij Franstalige journalisten is 12,9% betrokken bij een politieke vereniging (waarvan 2,9% actief lid, 5,8% gewoon lid, en 4,2% ondersteunend sympathisant), terwijl dat bij Nederlandstalige journalisten slechts voor 3,3% het geval is.

1.3.2 Oriëntatie op links-rechts schaal

Gevraagd om hun politieke oriëntatie uit te drukken op een links-rechts schaal van 1 (uiterst links) tot 10 (uiterst rechts), geeft twee op drie respondenten (65,8%) een score van 3 tot 5. Daarmee kunnen we stellen dat de meerderheid van de journalisten eerder centrum-links-georiënteerd is. Dat is zowel bij Nederlandstalige (68,9%) als bij Franstalige journalisten (61,8%) het geval. Deze cijfers liggen daarmee in lijn met de resultaten van de vorige onderzoeksgolven in 2013 en 2018.

Figuur 2: Als men het over politiek heeft, worden vaak de termen 'links' en 'rechts' gebruikt. Wilt u met behulp van deze schaal aangeven hoe uw eigen politieke richting ligt? - (N=1.361)

Kijken we naar de leeftijd van de respondenten, dan merken we vooral bij Franstalige respondenten een verschil, met een meer uitgesproken linkse oriëntatie bij de jongere journalisten. Bij de Franstalige journalisten jonger dan 35 jaar gaf 23,5% een score van 1 of 2. Bij 35-44-jarigen is dat 18,5%, bij 45-54-jarigen 12,7% en bij Franstalige journalisten ouder dan 54 jaar 15,2%. Bij Nederlandstalige respondenten ligt dit dichterbij elkaar (gaande van 13,2% bij journalisten jonger dan 35 jaar tot 9,4% bij journalisten ouder dan 54 jaar).

Ook op vlak van gender is een significant verschil in politieke oriëntatie merkbaar. Gemiddeld genomen plaatsen vrouwelijke journalisten zichzelf linkser op de as dan mannelijke journalisten. Bij vrouwelijke journalisten gaf 71,2% een score van 1 tot 4 op de as, tegenover 53,4% bij mannelijke journalisten. Omgekeerd gaf 13,4% van de vrouwelijke journalisten een score van 6 of meer, terwijl dat bij mannelijke journalisten 24,6% was.

1.3.3 Oriëntatie ten opzichte van medium en publiek

In lijn met de politieke oriëntatie van de journalisten merken we dat de respondenten zichzelf ook als progressiever percipiëren dan het medium waarvoor ze in hoofdzaak werken (49,8%) of het publiek van dat medium (68,9%). Dit is nog meer uitgesproken bij Franstalige journalisten, waar 55,1% zichzelf progressiever vindt dan het medium waarvoor ze werken (tegenover 45,8% in Vlaanderen), en 71,8% zichzelf progressiever vindt dan het publiek van dat medium (versus 66,7% in Vlaanderen). Deze bevinding is enigszins verrassend gezien het feit dat meer kiezers in Vlaanderen stemmen voor rechtse partijen. Gezien er geen verschil in politieke oriëntatie is tussen Nederlandstalige en Franstalige respondenten, zou je dus kunnen verwachten dat vooral Nederlandstalige journalisten zichzelf progressiever inschatten dan hun publiek. Maar dat is dus niet het geval.

Op vlak van gender geven vrouwelijke journalisten vaker aan zichzelf progressiever te vinden dan het medium waarvoor ze werken (55,2%; bij mannen is dat 47,0%) en het publiek van dat medium (76,9%; bij mannen is dat 64,8%). Dit genderverschil is meer uitgesproken bij Nederlandstalige journalisten: binnen deze taalgroep vindt 53,7% van de vrouwelijke

journalisten zichzelf progressiever dan het medium waarvoor ze werken (mannen: 41,8%), en vindt 76,4% zichzelf progressiever dan het publiek van dat medium (mannen: 61,7%).

Beschouwt u zichzelf 'progressiever' of 'conservatiever' dan...		NL			FR			Totaal		
		Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
... het medium waarvoor u in hoofdzaak werkt?	Veel progressiever	4,5%	6,2%	5,1%	10,3%	12,6%	11,1%	7,0%	9,0%	7,7%
	Progressiever	37,3%	47,5%	40,7%	43,7%	44,4%	44,0%	40,0%	46,1%	42,1%
	Gelijkwaardig	46,7%	44,0%	45,8%	38,2%	39,1%	38,5%	43,0%	41,8%	42,6%
	Conservatiever	11,3%	1,9%	8,2%	7,9%	3,9%	6,5%	9,9%	2,8%	7,4%
	Veel conservatiever	0,2%	0,4%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,1%
... het publiek van het medium waarvoor u werkt?	Veel progressiever	11,7%	15,4%	13,0%	14,2%	18,1%	15,6%	12,8%	16,6%	14,1%
	Progressiever	50,0%	61,0%	53,7%	54,6%	59,3%	56,2%	52,0%	60,3%	54,8%
	Gelijkwaardig	33,6%	22,4%	29,8%	26,0%	19,1%	23,8%	30,3%	21,0%	27,2%
	Conservatiever	4,7%	1,2%	3,5%	5,2%	2,9%	4,3%	4,9%	1,9%	3,8%
	Veel conservatiever	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,1%

Tabel 7: Beschouwt u zichzelf 'progressiever' of 'conservatiever' dan... - Split op taal en gender (N=1.358)

Voorals bij de perceptie van politieke oriëntatie ten opzichte van het publiek zien we een effect van leeftijd. Waar 78,4% van de journalisten jonger dan 35 zichzelf progressiever vindt dan het publiek van het medium waarvoor ze werken, is dat bij 55-plussers nog 63,8%. Net als bij de politieke oriëntatie van de journalist is het effect van leeftijd meer uitgesproken bij Franstalige dan bij Nederlandstalige journalisten. Bij Franstalige journalisten geeft 62,2% van de respondenten jonger dan 35 aan zichzelf progressiever te zien dan het medium waarvoor ze werken (55-plus: 55%), en zegt 81,2% van het jongste segment zichzelf progressiever te zien dan het publiek van dat medium (55-plus: 69,4%). Bij Nederlandstalige journalisten zien we wel een effect van leeftijd bij de perceptie ten opzichte van het publiek (jonger dan 35: 76,3% progressiever; 55-plus: 59,1% progressiever), maar in de perceptie ten opzichte van het medium waarvoor ze werken ligt dit dichter bij elkaar (jonger dan 35: 49% progressiever; 55-plus: 44% progressiever).

Beschouwt u zichzelf 'progressiever' of 'conservatiever' dan...					
		35-44	45-54	55<=	<=34
... het medium waarvoor u in hoofdzaak werkt?	Veel progressiever	9,8%	9,2%	6,0%	5,9%
	Progressiever	44,6%	40,9%	39,5%	43,1%
	Gelijkwaardig	41,2%	43,6%	44,5%	41,9%
	Conservatiever	4,3%	6,3%	10,0%	8,7%
	Veel conservatiever	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
... het publiek van het medium waarvoor u in hoofdzaak werkt?	Veel progressiever	20,1%	17,5%	10,6%	9,3%
	Progressiever	58,3%	53,0%	53,2%	54,4%
	Gelijkwaardig	18,2%	27,2%	31,2%	31,3%
	Conservatiever	3,4%	2,0%	5,0%	4,9%
	Veel conservatiever	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%

Tabel 8: Beschouwt u zichzelf 'progressiever' of 'conservatiever' dan... - Split leeftijdsgroep (N=1.358)

1.3.4 Partijvoorkeur (enkel Nederlandstalige respondenten)

Aan de Nederlandstalige respondenten werd gevraagd voor welke partij ze zouden stemmen, mochten er op het moment dat ze de enquête invulden verkiezingen plaatsvinden voor de Federale Kamer van Volksvertegenwoordigers. De volgende resultaten moeten met terughoudendheid geïnterpreteerd worden gezien een kwart van de journalisten aangaf dit liever niet te zeggen.

Uit de voorgaande paragrafen bleek al dat journalisten over het algemeen eerder progressief georiënteerd zijn. Dat zien we ook weerspiegeld in de partijvoorkeuren. 26% van de Nederlandstalige respondenten zou begin 2023 op Groen stemmen, en 16,9% voor Vooruit. Open VLD en N-VA volgen op ruimere afstand (respectievelijk 7,6% en 6,9%).

Bij Groen merken we een duidelijk verschil tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Waar 32,7% van de vrouwelijke journalisten zou stemmen op Groen, is dat bij mannelijke journalisten 22,7%.

	Man	Vrouw	Totaal
CD&V	4,4%	1,9%	3,6%
Groen	22,7%	32,7%	26,0%
N-VA	8,5%	3,8%	6,9%
Open Vld	7,7%	7,3%	7,6%
Vooruit	15,4%	20,0%	16,9%
Vlaams Belang	1,2%	0,8%	1,0%
PVDA	4,8%	3,5%	4,4%
Andere partij	1,5%	2,3%	1,8%
Blanco	8,7%	5,8%	7,7%
Zeg ik liever niet	25,2%	21,9%	24,1%

Tabel 9: Gesteld dat er op dit moment federale verkiezingen zouden plaatsvinden voor de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers, op welke politieke partij zou u dan stemmen? - Split op gender (vraag enkel gesteld aan Nederlandstalige respondenten, N=780)

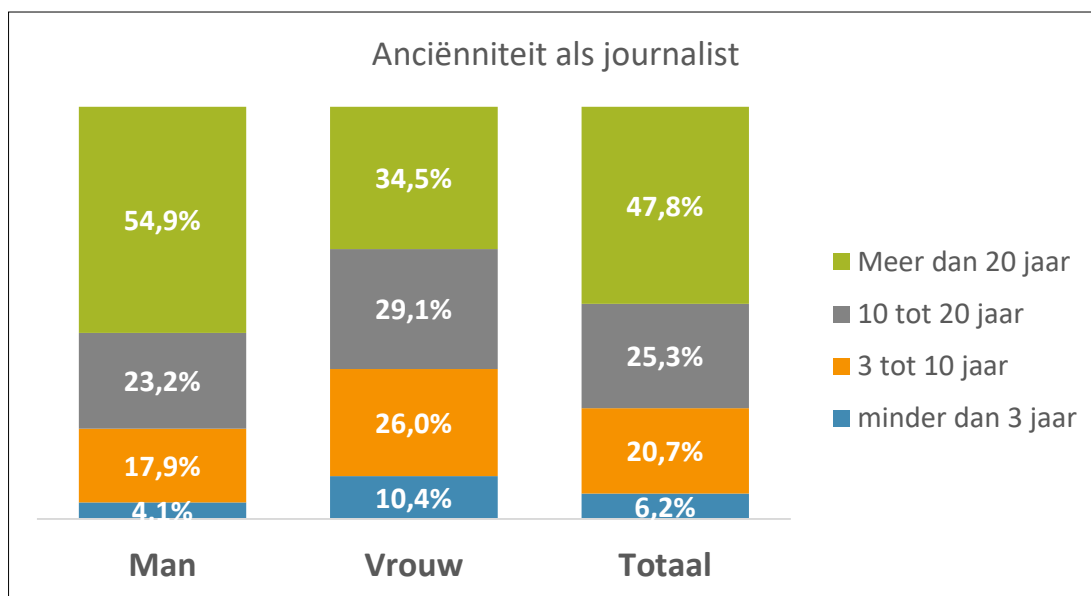
De journalisten die zouden stemmen op Groen, Open VLD en Vooruit zijn gemiddeld genomen jonger (respectievelijk 43,6 jaar, 44,5 jaar en 45,4 jaar) dan de journalisten die zouden stemmen op N-VA (50,8 jaar), CD&V (52,6 jaar) en Vlaams Belang (56 jaar).

Een belangrijke kanttekening bij deze resultaten over de politieke oriëntatie van journalisten is dat op basis van deze survey resultaten geen uitspraak kan gedaan worden over een eventuele ideologische vooringenomenheid in het Belgische nieuws. Om die hypothese te onderzoeken is een andere onderzoeksmethode vereist, zijnde inhoudsanalyse. De meerderheid van de journalisten geeft overigens zelf ook aan dat ze het zichzelf progressiever inschatten dat het (publiek van het) medium waarvoor ze werken. Dat werd bevestigd in onderzoek van de Universiteit Antwerpen¹¹, waarin bovendien werd vastgesteld dat journalisten zelfs de neiging hebben om in de berichtgeving in de tegenovergestelde richting te overcompenseren voor hun eigen politieke oriëntatie.

1.4 Loopbaan

1.4.1 Anciënniteit

Gezien de relatief hoge gemiddelde leeftijd van de Belgische journalisten, is het geen verrassing dat bijna de helft al minstens 20 jaar als journalist werkt (47,8%). Net als bij de leeftijd van de journalisten zien we ook op het vlak van anciënniteit een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten, met slechts één op drie vrouwelijke journalisten die langer dan 20 jaar actief zijn binnen de journalistiek (34,5%) waar dit bij mannelijke journalisten meer dan de helft is (54,9%). Dat aandeel is binnen de groep Nederlandstalige vrouwelijke journalisten lager (32,1%) dan bij de Franstalige vrouwelijke journalisten (37,5%). Dit verschil in gender is echter volledig te verklaren door leeftijd. Wanneer we in de analyses controleren voor leeftijd, dan vervalt het verschil in anciënniteit tussen mannen en vrouwen.

Figuur 3: Hoeveel jaar werkt u als journalist? (incl. betaalde stage) - Split op gender (N=1.392)

Naast de anciënniteit in de journalistieke sector, peilt deze studie ook naar de anciënniteit bij de huidige werkgever. Een op de drie journalisten (32,3%) geeft aan al minstens 20 jaar voor dezelfde werkgever te werken. Dat aandeel ligt hoger bij Franstalige (37,3%) dan bij Nederlandstalige (28,2%) journalisten.

¹¹ Beckers e.a. (2021)

Bij journalisten jonger dan 35 jaar werkt 36,7% minder dan drie jaar voor de huidige werkgever, en 59,2% werkt reeds drie tot tien jaar voor de huidige werkgever. Bij 55-plussers werkt slechts 3,4% minder dan drie jaar voor de huidige werkgever, en 12,7% tussen de drie en tien jaar. Daartegenover staat dat 70,9% van de 55-plussers al ruim 20 jaar voor de huidige werkgever werkt.

Ook op het vlak van arbeidsstatuut mag het niet verbazen dat freelancers minder vaak een hoge anciënniteit opbouwen bij dezelfde werkgever dan journalisten in loondienst. Waar 35,5% van de journalisten in loondienst minstens 20 jaar voor de huidige werkgever werken, is dat voor slechts 9,0% van de freelancers het geval. Aan de andere kant stelt 32,9% van de freelancers dat ze minder dan 3 jaar voor hun huidige (hoofd)opdrachtgever werken, terwijl slechts 11,6% van de journalisten in loondienst minder dan 3 jaar voor de huidige werkgever werken.

1.4.2 Promotie

43,4% van de respondenten geven aan sinds het begin van hun carrière minstens één promotie gekregen te hebben. 78,3% van hen verduidelijken dat de promotie betrekking heeft op een nieuwe titel of functie en 83,0% van hen dat hun loon erop vooruitging.

Ook op het vlak van promotie zien we een duidelijke genderkloof. 46,9% van de mannelijke journalisten heeft al een promotie gekregen binnen de journalistiek. Bij vrouwelijke journalisten is dat voor slechts 36,7% het geval. Dat aandeel ligt lager bij Franstalige vrouwelijke journalisten (31,3%) dan bij Nederlandstalige vrouwelijke journalisten (41,1%). Dat is opvallend, aangezien we eerder zagen dat de anciënniteit van vrouwelijke journalisten hoger lag binnen de Franstalige journalistieke sector vergeleken met de Nederlandstalige (zie 1.4.1 Anciënniteit).

Aangezien promotie vaak samenhangt met anciënniteit, en vrouwelijke journalisten gemiddeld genomen een lagere anciënniteit hebben dan hun mannelijke collega's, is er een bijkomende analyse uitgevoerd op een subsample van journalisten die al minstens 10 jaar werkzaam zijn als journalist. Maar ook daar zien we dat de genderkloof stand houdt, en zelfs iets groter wordt.

	Man	Vrouw	Totaal
Totaal	46,9%	36,7%	43,4%
> 10 jaar journalist	50,2%	35,1%	45,7%

Tabel 10: Heeft u binnen de mediasector reeds promotie gekregen (bij uw huidige of vorige werkgever)? - Split op gender (Ntotaal: 1.391; N10 jaar journalist: 1.015)

Kijken we dan naar wat de promotie dan inhoudt, zien we ook daar een genderverschil. Bij mannelijke journalisten die een promotie kregen is het vaker een 'en-en'-verhaal dan bij vrouwelijke journalisten. Twee op drie mannelijke journalisten (66,3%) die stellen een promotie te hebben gekregen, verklaren dat ze zowel een promotie qua functie/titel hebben gekregen alsook een promotie op vlak van loon. Dat was slechts het geval voor de helft (49,1%) van de vrouwelijke journalisten die een promotie kregen. Binnen die laatste groep ligt het aandeel dat enkel een promotie op vlak van functie/titel ontving of enkel op vlak loon dan ook hoger dan bij hun mannelijke collega's die een promotie ontvingen.

Functie/ titel	Loon	Man	Vrouw	Totaal
Ja	Nee	14,2%	23,6%	17,0%
Nee	Ja	19,4%	27,3%	21,7%
Ja	Ja	66,3%	49,1%	61,3%

Tabel 11: Op welk vlak heeft u promotie gekregen? - Split op taal en gender (gefilterd op journalisten die reeds een promotie ontvingen; N=603)

1.4.3 Voltijds versus deeltijds

Ruim acht op tien journalisten (82,1%) geven aan voltijds te werken wat gelijkaardig is aan het cijfer uit 2018 (79,5%). Opvallend genoeg zien we hier geen verschil tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten, terwijl dat in 2018 wel nog het geval was.

	Man	Vrouw	Totaal
Voltijds	82,6%	81,1%	82,1%
Deeltijds	17,4%	18,9%	17,9%

Tabel 12: Werkt u voltijds of deeltijds? (al dan niet voor verschillende werkgevers) - Split op gender (N=1.378)

Statistisch significante verschillen zien we wel als we kijken naar de gemiddelde leeftijd: wie deeltijds werkt, is gemiddeld genomen ouder (54,7 jaar) dan wie voltijds werkt (44,4 jaar). Dat verschil zien we zowel bij Nederlandstalige (deeltijds: 56,7 jaar; voltijds: 43,8 jaar) als Franstalige journalisten (deeltijds: 52,6 jaar; voltijds: 45,1 jaar).

Tussen journalisten in loondienst en journalisten in freelancestatuut merken we enkel een statistisch significant verschil bij Franstalige journalisten. Daar werken freelancers vaker in een deeltijds regime (24,3%) dan journalisten in loondienst (16,5%).

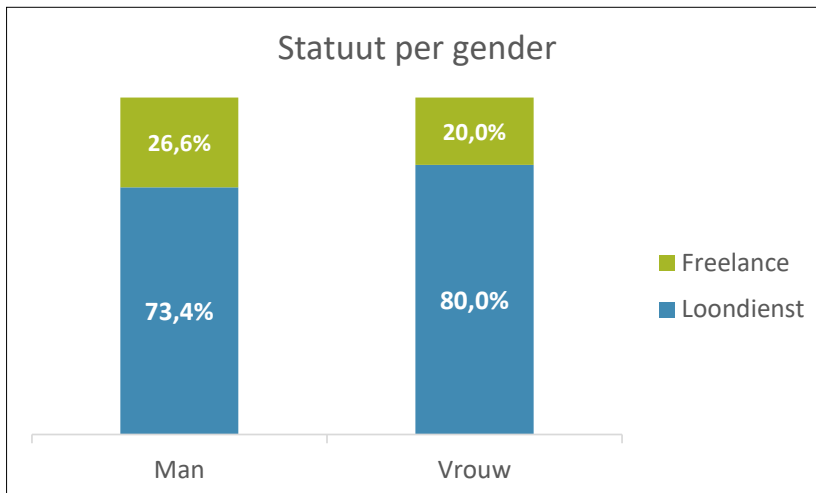
1.5 Statuut

Bij de journalisten die aangeven journalistiek als hoofdberoep uit te oefenen, geeft de meerderheid aan in loondienst te werken (74,8%), terwijl een kwart van de respondenten stelt als freelancer te werken (24,3%). Dit ligt in lijn met de cijfers van VVJ en AJP, waaruit blijkt dat in de volledige populatie van aangesloten journalisten 24,9% geregistreerd staat als freelancer. Ten opzichte van de voorgaande meting blijft dit aandeel freelancers stabiel (25,3% in 2018). Bij de freelancers in hoofdberoep geeft 38,0% aan voor één vaste opdrachtgever te werken; in 2018 was dit nog 33,1%. Daarnaast werkt 41,2% van de freelancers voor meerdere vaste opdrachtgevers, terwijl 20,6% voor variabele opdrachtgevers werkt. Van de journalisten die in loondienst werken geeft 89,2% aan een contract van onbepaalde duur te hebben, terwijl 2,7% een contract van bepaalde duur heeft. 4,5% van de journalisten in loondienst werkt als statutair of ambtenaar, terwijl 3,6% van hen een interimstatuut heeft.

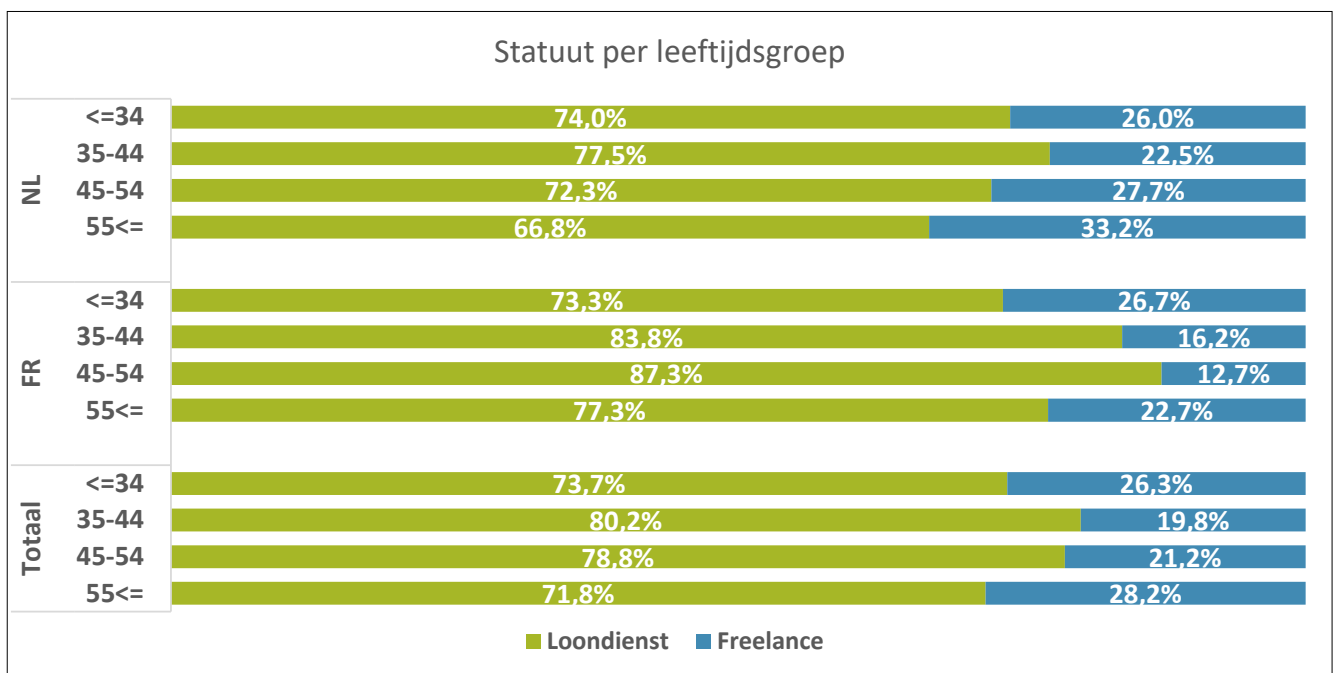
Bij Nederlandstalige journalisten ligt het aandeel freelancers significant hoger (27,6%) dan bij Franstalige journalisten (20,1%). Ook dat ligt in lijn met voorgaande metingen (2018: 31,7% bij Nederlandstalige journalisten, en 20,6% bij Franstalige journalisten).

Het aandeel freelancers in hoofdberoep ligt hoger bij mannen (26,6%) dan bij vrouwen (20,0%). Qua leeftijd zien we dat het freelancestatuut gangbaarder is binnen de groepen van de jongste (26,3%) en de oudste (28,2%) journalisten. Tussen Nederlandstalige en Franstalige journalisten zien we dat het grootste verschil zich voordoet tussen de twee oudste leeftijdssegmenten. Bij de Nederlandstalige journalisten werken 27,7% van de 45-54

jarigen en 33,2% van de 55-plussers onder het freelancestatuut. Bij de Franstaligen ligt dat een stuk lager, met respectievelijk 12,7% en 22,7%.

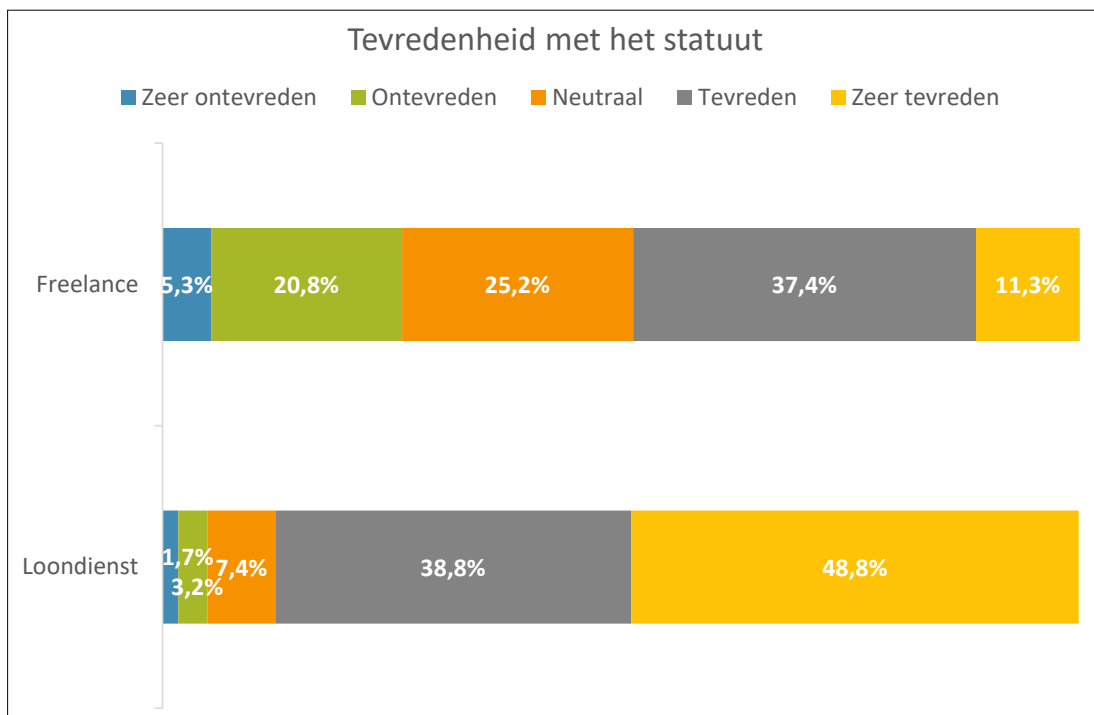

Figuur 4: Loondienst versus freelance als hoofdberoep – Split op gender (filter op respondenten die journalistiek als freelancer of in loondienst uitoefenen; N=1.332)

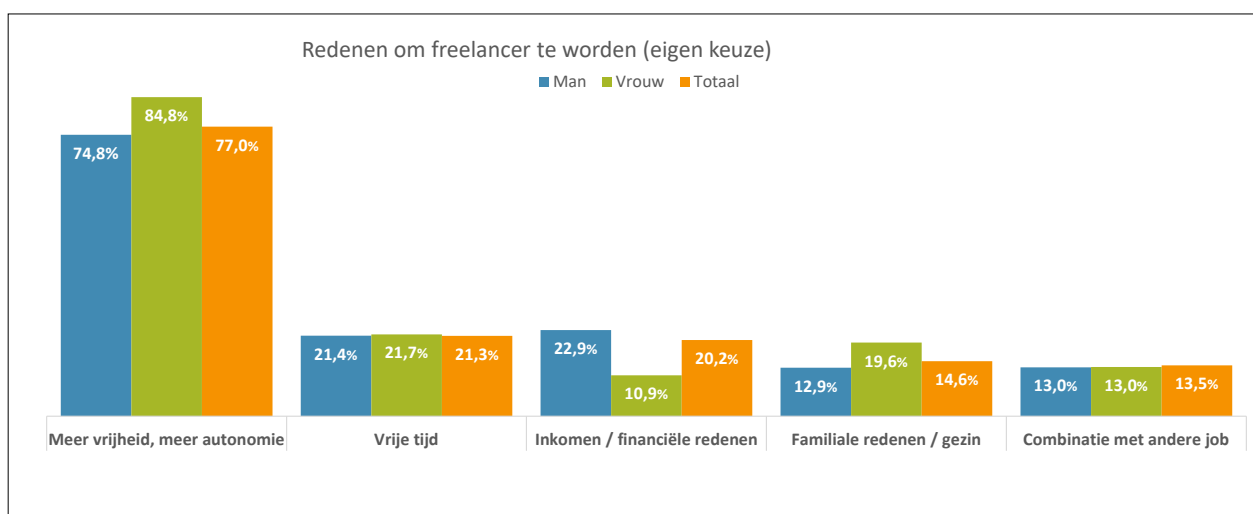
Figuur 5: Loondienst versus freelance als hoofdberoep – Split op taal en leeftijdsgroep (filter op respondenten die journalistiek als freelancer of in hoofdberoep uitoefenen; N=1.332)

De tevredenheid met het statuut verschilt significant tussen journalisten in loondienst en freelancers. Bij journalisten in loondienst is 87,7% tevreden tot zeer tevreden met het statuut; binnen de groep van freelancers is dat slechts 48,7%. De tevredenheid met het freelancestatuut ligt hoger bij mannelijke journalisten: 52,0% van de mannelijke freelancers geeft aan tevreden tot zeer tevreden te zijn met het statuut; bij vrouwelijke freelancers is dat slechts 41,3%. De ontevredenheid met het statuut is ook iets hoger bij Franstalige (30,7%) dan bij Nederlandstalige (23,4%) freelancers, al is dit verschil statistisch gezien niet significant.

Figuur 6: Hoe tevreden bent u met uw arbeidsstatuut voor uw journalistieke beroepsactiviteiten? – Split op statuut in hoofdberoep (filter op respondenten die journalistiek als freelancer of in loondienst uitoefenen; N=1.298)

De helft (51,0%) van de freelancers stelt dat het hun eigen keuze is om onder dat statuut te werken. Voor de freelancers die zelf kozen voor dat statuut, is de voornaamste reden dat ze meer vrijheid en autonomie ervaren (77,0%). Financiële redenen werden meer aangehaald bij mannelijke freelancers (22,9%, tegenover 10,9% bij vrouwen), terwijl familiale redenen meer meespelen bij vrouwelijke freelancers (19,6%, tegenover 12,9%). Het opvallendste verschil tussen Nederlandstalige en Franstalige freelancers is dat 'meer vrije tijd' voor meer Franstalige freelancers een drijfveer was om in het freelancestatuut te stappen (36,4%, ten opzichte van 12,5% van de Nederlandstalige freelancers), terwijl familiale redenen meer werden aangehaald door Nederlandstalige freelancers (18,8%, tegenover 7,6% bij Franstalige journalisten).

Figuur 7: Waarom heeft u ervoor gekozen om freelancer te worden in hoofdberoep? (meerdere antwoorden mogelijk) (filter op freelancers van wie het statuut een eigen keuze was; N= 178)

1.6 Positie in de mediasector

1.6.1 Mediaorganisaties

De meeste journalisten werken voor een privaat mediabedrijf zoals Mediahuis of Rossel (71,3%). Bijna een kwart (23,6%) van de respondenten werkt voor de publieke omroep (VRT of RTBF). 14,9% geeft aan te werken voor een vzw of coöperatieve vennootschap zoals Doorbraak of Médor. Dat percentage ligt hoger bij Franstalige journalisten (19,6%, tegenover 11,3% bij Nederlandstalige journalisten) alsook het percentage journalisten dat voor de publieke omroep werkt (26,7% versus 21,2%) terwijl iets minder Franstalige journalisten tewerkgesteld zijn in de private sector (65,9 versus 75,5%).

	NL	FR	Totaal
Publieke omroep	21,2%	26,7%	23,6%
Privaat bedrijf	75,5%	65,9%	71,3%
Vzw of coöperatieve vennootschap	11,3%	19,6%	14,9%

Tabel 13: Voor welke media werkt u op dit moment? (meerdere antwoorden mogelijk) - Split op taal (N=1.366)

Op vlak van arbeidsstatuut geven journalisten in loondienst vaker aan voor de publieke omroep te werken (27,1%, tegenover 14,7% bij journalisten in freelancestatuut). Omgekeerd is het aandeel dat werkt voor een privaat bedrijf of voor een vzw/coöperatieve vennootschap hoger bij freelancers (respectievelijk 89,2% en 20%) dan bij journalisten die in loonverband werken (respectievelijk 65,5% en 12,2%). Deze verschillen duiken in beide taalgroepen op, met uitzondering van Franstalige journalisten die voor een vzw of coöperatieve vennootschap werken (het verschil daar is statistisch gezien niet significant).

	Loondienst	Freelance
Publieke omroep	27,1%	14,7%
Privaat bedrijf	65,5%	89,2%
Vzw of coöperatieve vennootschap	12,2%	20,0%

Tabel 14: Voor welke media werkt u op dit moment? (meerdere antwoorden mogelijk) - Split op arbeidstatuut (N=1.313)

1.6.2 Platformen

Zo'n twee op drie journalisten (64,2%) geeft aan bijdragen te leveren aan de website of de app van het medium (of media) waarvoor die werkt. Dat hoeft uiteraard niet te verbazen gezien journalisten steeds meer geacht worden om crossmediaal te werken. Gezien het convergentieproces op veel redacties, waarbij de schotten neergehaald worden tussen journalisten die inhoud maken voor de verschillende platformen, is het misschien zelfs verrassend dat dit cijfer niet hoger is. Een kwart (25,6%) van de journalisten geeft aan regelmatig een bijdrage te leveren aan de sociale media platformen.

Daarnaast werkt vier op tien journalisten (39,6%) voor een krant. Dat aandeel ligt traditioneel hoger bij mannen (42,7%) dan bij vrouwen (33,9%). Zo'n drie op tien journalisten (29,0%) levert bijdragen voor weekbladen of andere magazines. Traditioneel is dit een platform waar het percentage vrouwelijke journalisten hoger ligt, en dat is ook in deze meting het geval. Waar 26% van de mannelijke journalisten stelt te schrijven voor een magazine, ligt dat aandeel bij vrouwelijke journalisten op 34,7%.

Televisie en radio zijn platformen waaraan respectievelijk 27,2% en 21,5% van de journalisten regelmatig een bijdrage leveren. Dit percentage ligt telkens hoger bij Franstalige journalisten (resp. 32% en 26,7%) dan bij Nederlandstalige journalisten (resp. 23,5% en 17,5%).

	NL	FR	Man	Vrouw	Totaal
Website/app	66,3%	61,5%	65,6%	61,7%	64,2%
Krant	42,8%	35,5%	42,7%	33,9%	39,6%
Weekbladen of andere magazines	33,3%	23,3%	26,0%	34,7%	29,0%
Televisie	23,5%	32,0%	28,1%	25,5%	27,2%
Sociale media	22,3%	29,9%	26,0%	24,9%	25,6%
Radio	17,5%	26,7%	20,3%	23,8%	21,5%
Pers- en/of fotoagentschap	7,4%	5,6%	7,7%	4,6%	6,6%
Productiehuis	4,0%	3,0%	4,3%	2,3%	3,5%
Andere	3,8%	2,3%	3,6%	2,1%	3,2%

Tabel 15: Aan welk(e) platform(en) van de mediaorganisatie(s) waarvoor u werkt, levert u op regelmatige basis actief een bijdrage (meerdere antwoorden mogelijk)? – Split op taal en gender (N=1.387)

Ook op het vlak van arbeidsstatuut merken we verschillen in de platformen waarvoor gewerkt wordt. Journalisten in loondienst geven vaker aan te werken voor televisie (29,0%), radio (25,0%), website/app (68,5%) en sociale media (27,8%) dan journalisten in een freelance-statuut (respectievelijk 23,4%, 12,4%, 54,7% en 20%). Omgekeerd geven meer freelancers aan te werken voor weekbladen en andere magazines (46,8%), productiehuis (8,4%) of pers-/fotoagentschap (12,3%) dan journalisten in loondienst (respectievelijk 21,9%, 2,0% en 5,0%). Enkel bij journalisten die werken voor de krant zien we geen statistisch significant verschil tussen journalisten in loondienst (39,7%) en freelancers (41,5%). We vinden dit patroon terug in beide taalgemeenschappen, al zijn niet alle vastgestelde verschillen tussen journalisten in loondienst en freelancers statistisch significant.

	Loondienst	Freelancer
Televisie	29,0%	23,4%
Radio	25,0%	12,4%
Website/app	68,5%	54,7%
Sociale media	27,8%	20,0%
Krant	39,7%	41,5%
Weekbladen of andere magazines	21,9%	46,8%
Productiehuis	2,0%	8,4%
Pers- en/of fotoagentschap	5,0%	12,3%

Tabel 16: Aan welk(e) platform(en) van de mediaorganisatie(s) waarvoor u werkt, levert u op regelmatige basis actief een bijdrage (meerdere antwoorden mogelijk)? – Split op taal en statuut (N=1.387)

1.6.3 Functie

Bijna twee op drie van de respondenten (63,4%) geeft aan een journalist, reporter of redacteur te zijn (63,4%). De functie rubriekschef, redactiechef of eindredacteur-coördinator is bij 10,0% van de respondenten van toepassing. Alle andere functies werden aangeduid door minder dan 10% van de respondenten (zie Tabel 17).

De functie van eindredacteur-tekstrevisor komt significant vaker voor bij vrouwelijke (9,2%) dan mannelijke (5,2%) respondenten. Dit verschil is nog meer uitgesproken bij Nederlandstalige journalisten (6,5% bij mannelijke Nederlandstalige respondenten en 13,6% bij vrouwelijke Nederlandstalige respondenten). Gezien de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de journalistieke sector is het logisch dat mannen ook beter vertegenwoordigd zijn in leidinggevende functies. Het is echter positief dat de significantietesten geen verschillen aantonen tussen mannen en vrouwen wat betreft hun kansen om door te groeien tot leidinggevende functies.

De meerderheid van de respondenten zijn tevreden met hun functie: 83,9% is tevreden tot zeer tevreden met hun functie.

	Man	Vrouw	Totaal
Directeur	1,9%	0,2%	1,3%
Hoofdredacteur/ adjunct-hoofdredacteur	7,8%	7,5%	7,7%
Rubriekschef/ redactiechef/ eindredacteur-coördinator	10,6%	8,6%	10,0%
Eindredacteur-tekstrevisor	5,2%	9,2%	6,5%
Journalist/ reporter/ redacteur (incl. stagiair)	61,3%	67,7%	63,4%
Correspondent	2,7%	1,0%	2,2%
Vormgever	0,4%	0,4%	0,4%
Cameraman / cameravrouw	2,0%	0,0%	1,3%
Fotograaf	4,1%	1,7%	3,3%
Regisseur	1,3%	0,6%	1,1%
Community manager	0,3%	0,2%	0,3%
Andere	2,4%	2,7%	2,5%

Tabel 17. Welke functie heeft u bij het medium waar u nu werkt? Als u meer dan één functie uitoefent, duid dan de functie aan waar u het meest tijd aan besteedt.- Split op gender (N=1.391)

1.6.4 Specialisatiedomein

De grote meerderheid (79,3%) van de respondenten geeft aan gespecialiseerd te zijn in minstens één onderwerp. De specialisatiedomeinen die het meest aangeduid werden, zijn samenleving (18,7%), regionaal nieuws (18,2%), cultuur (17,9%), politiek (15,9%), binnenland (15,4%) en buitenland/internationaal/EU (15,3%). Een op vijf journalisten (20,7%) beschouwt zichzelf als generalist, zonder specialisatiedomein, hetgeen een lichte stijging is ten opzichte van de cijfers in 2013 (18%) en 2018 (16%). Het dalend aantal gespecialiseerde profielen

op redacties wordt in de literatuur gekaderd in een besparings- of efficiëntielogica waarbij minder journalisten meer verschillende topics moeten opvolgen¹².

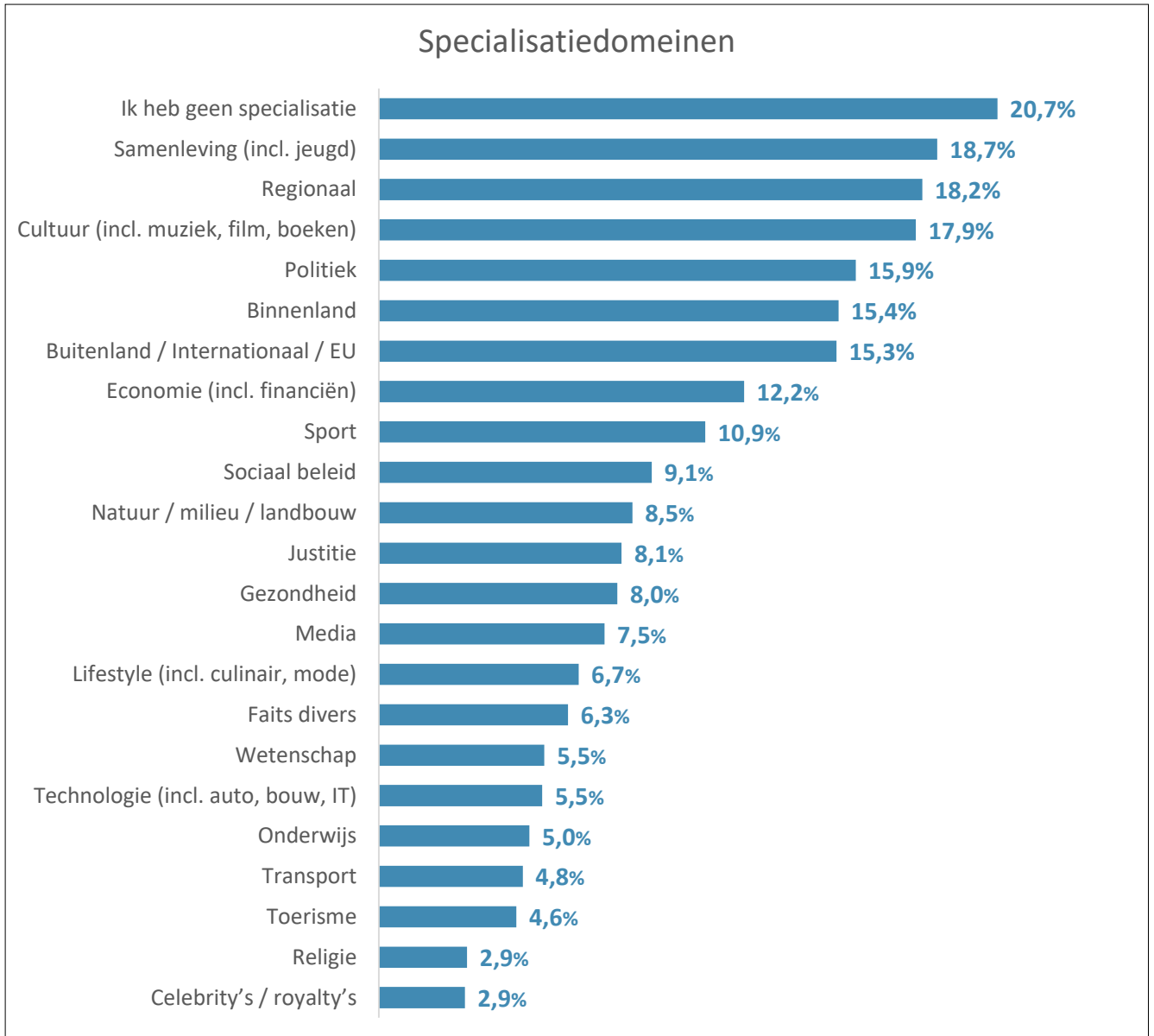
Net zoals in onze eerdere enquêtes, stellen we vast dat specialisatiedomeinen verschillen tussen mannen en vrouwen. Daarmee bevestigen onze resultaten dus het patroon dat ook in internationale studies veelvuldig werd vastgesteld, zijnde de hardnekkigheid van horizontale segregatie in de journalistieke sector¹³. 25,8% van de vrouwelijke respondenten selecteren samenleving als specialisatiedomein (tegenover 14,8% bij mannelijke respondenten). Ook in een aantal andere 'zachtere' topics nemen vrouwen de bovenhand, zoals sociaal beleid (11% versus 8,1%), gezondheid (13,5% versus 5%), lifestyle (12,9% versus 3,4%), en onderwijs (6,3% versus 4,5%).

De domeinen politiek en economie worden vaak nog gecategoriseerd als 'hard nieuws', en kennen traditioneel gezien een overwicht aan mannelijke journalisten. Dat is bij deze meting ook het geval. Terwijl 18,6% van de mannelijke respondenten politiek aanstippen als specialisatiedomein, is dat bij vrouwelijke respondenten slechts bij 10,8% het geval. Bij het domein economie is dat respectievelijk 14,3% en 8,1%. Deze verschillen zijn statistisch significant. Ook in sportnieuws zijn mannelijke journalisten traditioneel oververtegenwoordigd (14,8% versus 3,5% vrouwen), net als in nieuws over technologie (6,9% versus 2,9%), media (8,8% versus 5,2%) en transport (6,2% versus 2,3%).

De neergang in het regionale nieuws zet zich verder door. Waar in 2013 nog 25% van de journalisten aangaf gespecialiseerd te zijn in regionaal nieuws en in 2018 nog 23%, is dat in 2023 nog slechts bij 18,2% van de journalisten het geval. Deze dalende trend bevestigt dat het regionale nieuws onder druk blijft staan in veel nieuwsorganisaties, vooral in Vlaanderen waar nog slechts 15% van de journalisten aangeeft hierin gespecialiseerd te zijn (tegenover 22,3% in Franstalig België). Ook cultureel nieuws en nieuws over de samenleving zijn vaker een specialisatie van Franstalige (23,4% voor cultuur, 28,4% voor samenleving) dan van Nederlandstalige (13,7% voor cultuur, 11,2% voor samenleving) journalisten.

12 Van Leuven e.a. (2021)

13 Damian-Gaillard, Frisque en Saitta, 2009 ; Löfgren-Nilsson, 2010

Figuur 8: In welke van de volgende domeinen bent u momenteel gespecialiseerd? (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1.393)

2 JOURNALISTIEKE PRAKTIJK

In dit tweede hoofdstuk staan twee elementen centraal: enerzijds de ervaringen en opvattingen omtrent de arbeidsorganisatie en anderzijds het journalistieke brongebruik.

2.1 Arbeidsorganisatie, inkomen en jobtevredenheid

De arbeidsomstandigheden in de journalistiek zijn de laatste jaren veranderd. De volgende vragen gaan over de organisatie van het werk en de mening van journalisten over bepaalde aspecten en trends van het beroep.

Het eerste deel van dit hoofdstuk focust op het inkomen van journalisten. Vervolgens worden de werkplekken van journalisten beschreven, hun mate van tevredenheid met verschillende aspecten van het beroep en hun perceptie over de autonomie in hun job. Ten slotte brengen we hun opvattingen over trends in de hedendaagse journalistiek in kaart.

2.1.1 Inkomen van journalisten

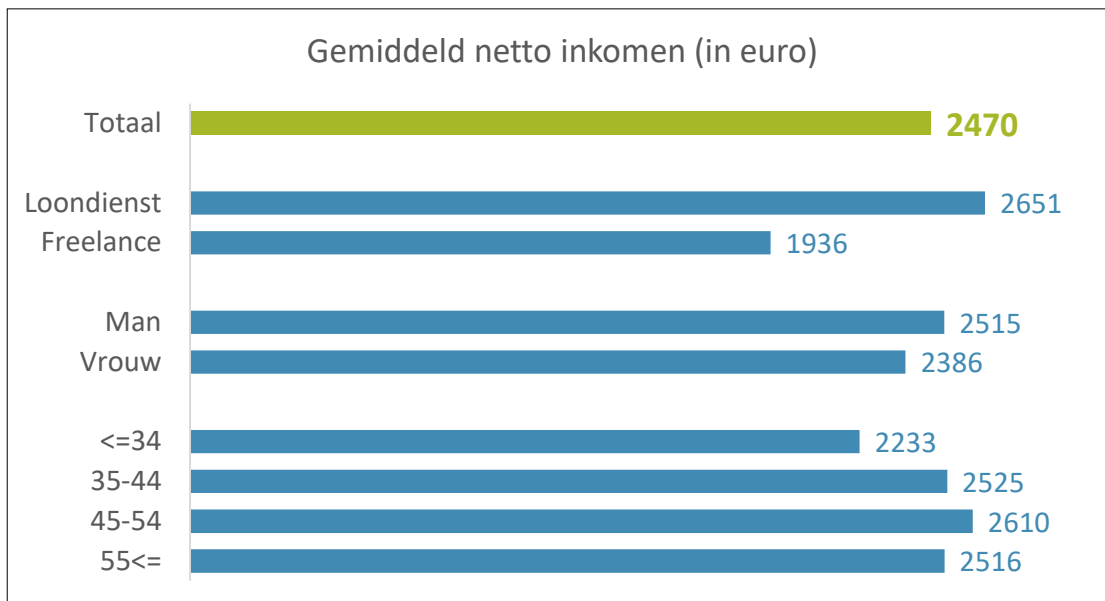
Belgische journalisten verdienen gemiddeld iets minder dan 2.500 euro netto per maand. Het geschatte gemiddelde netto-inkomen¹⁴, berekend op basis van de antwoorden van de ondervraagde journalisten die journalistiek als hoofdberoep uitoefenen¹⁵, bedraagt zo'n 2.470 euro per maand. Dit cijfer betekent een stijging van 129 euro (+5,5%) ten opzichte van het gemiddelde inkomen in de enquête van 2018. Deze stijging is echter lager dan de ontwikkeling van de consumentenprijsindex over de vijf jaar (+6,34% tussen onze twee enquêtes)¹⁶.

Bijna een op de tien (9,0%) journalisten gaf aan minder dan 1.500 euro netto te verdienen; 13,9% had een inkomen van minder dan 1.750 euro netto. Een op de vijf respondenten (20,7%) zegt minder dan 2.000 euro netto per maand te verdienen. 11,6% verdient tussen 2.000 en 2.249 euro netto, 13,6% tussen 2.250 en 2.499 euro netto, 11,1% tussen 2.500 en 2.749 euro netto en 13,1% tussen 2.750 en 2.999 euro netto. Bijna 30% van de respondenten (29,7%) gaf aan minstens 3.000 euro netto per maand te verdienen; daarmee is dit de meest vertegenwoordigde inkomenscategorie.

14 Het inkomen van de journalisten is bevraagd door middel van loonschijven. Wij namen de centrale waarde van elk van deze schijven om bij benadering een gemiddeld en mediaan netto-inkomen te verkrijgen.

15 Voor deze analyse was het noodzakelijk de respondenten die journalistiek in bijberoep uitoefenen, gepensioneerd zijn of momenteel werkloos zijn uit te sluiten. Deze analyse is derhalve gebaseerd op een totaal van 1.332 journalisten.

16 De ontwikkeling van de consumentenprijsindex kan worden geraadpleegd op STATBEL, beschikbaar op statbel.fgov.be/fr/themes/prix-la-consommation/indice-des-prix-la-consommation.

Figuur 9: Hoeveel bedraagt uw gemiddeld netto maandelijks inkomen uit uw werk als journalist (zonder bijkomende of extralegale voordelen)? - Split op statuut, gender en leeftijd (N=1.318)

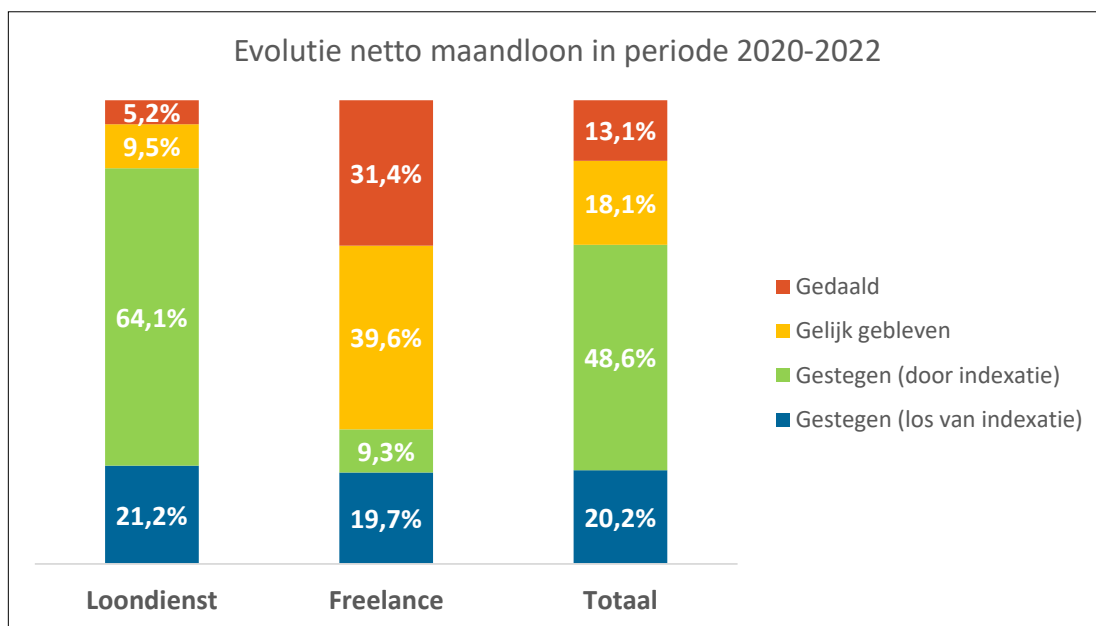
De enquête bevestigt eens te meer dat de inkomens sterk verschillen naargelang de beroepsstatus: het gemiddelde inkomen van journalisten in loondienst bedraagt 2.651 euro netto per maand, terwijl dat van freelancers 1.936 euro bedraagt; een verschil van 715 euro. Een journalist in loondienst verdient dus ruim een derde meer (36,9%) dan een freelance journalist. We merken op dat het inkomensverschil naar arbeidsstatus kleiner was in het onderzoek van 2018 (toen 23,6%). Een mogelijke verklaring voor de toegenomen loonkloof tussen werknemers en freelancers is dat de tarieven van freelancers vaak niet zijn aangepast, terwijl werknemers wel recht hebben op loonindexering.

Bovendien blijkt uit onze enquête dat er nog steeds genderverschillen optreden: het gemiddelde netto-inkomen van vrouwen bedraagt 2.386 euro en dat van mannen 2.515 euro; een verschil van 129 euro. Het gemiddelde inkomen van een mannelijke journalist ligt dus 5,41% hoger dan dat van een vrouwelijke journalist. Het is echter belangrijk op te merken dat dit verschil kleiner is dan het verschil dat in de vorige rondes van de enquête (in 2013 en 2018) werd waargenomen. In de enquête van 2018 lag het gemiddelde inkomen van mannen 13,6% hoger dan dat van vrouwen. We zouden dus kunnen denken dat de inkomenskloof tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten in vijf jaar tijd kleiner is geworden, maar dat zou een iets te overhaaste conclusie zijn: als we namelijk kijken naar de kloof tussen de mediane inkomens (in tegenstelling tot de gemiddelde inkomens hebben de mediane inkomens het voordeel dat ze niet worden beïnvloed door extreme waarden) van mannen en vrouwen, stellen we vast dat die in 2018 en 2023 identiek is.

Wat ten slotte het inkomen per leeftijdsgroep betreft, zien we dat het gemiddelde inkomen van journalisten van 45-54 jaar iets hoger ligt dan dat van de andere segmenten, ook van de 55-plussers. Het geschatte netto-inkomen bedraagt 2.233 euro voor journalisten jonger dan 35 jaar, 2.525 euro voor 35-44-jarigen, 2.610 euro voor 45-54-jarigen en 2.516 euro voor de leeftijdsgroep 55+.

Bijna de helft van de respondenten (48,6%) gaf aan dat hun netto maandinkomen in de periode 2020-2022 was gestegen, maar alleen door de indexering. Een op de vijf respondenten (20,2%) ondervond een stijging van hun maandinkomen buiten de loonindexering om. Andere respondenten meldden dan weer dat hun maandinkomen in deze periode niet is veranderd (18,1%) of dat het zelfs is gedaald (13,1%). Hier zien we enkele significante verschillen naar arbeidsstatuut. Waar het merendeel van de journalisten in loondienst

aangeeft dat hun maandloon de voorbij drie jaar is gestegen (64,1% enkel door indexering, en 21,2% stijging los van de indexatie), meldt het grootste deel van de freelancers dat hun loon gelijk is gebleven (39,6%) of zelfs gedaald (31,4%) in diezelfde periode.

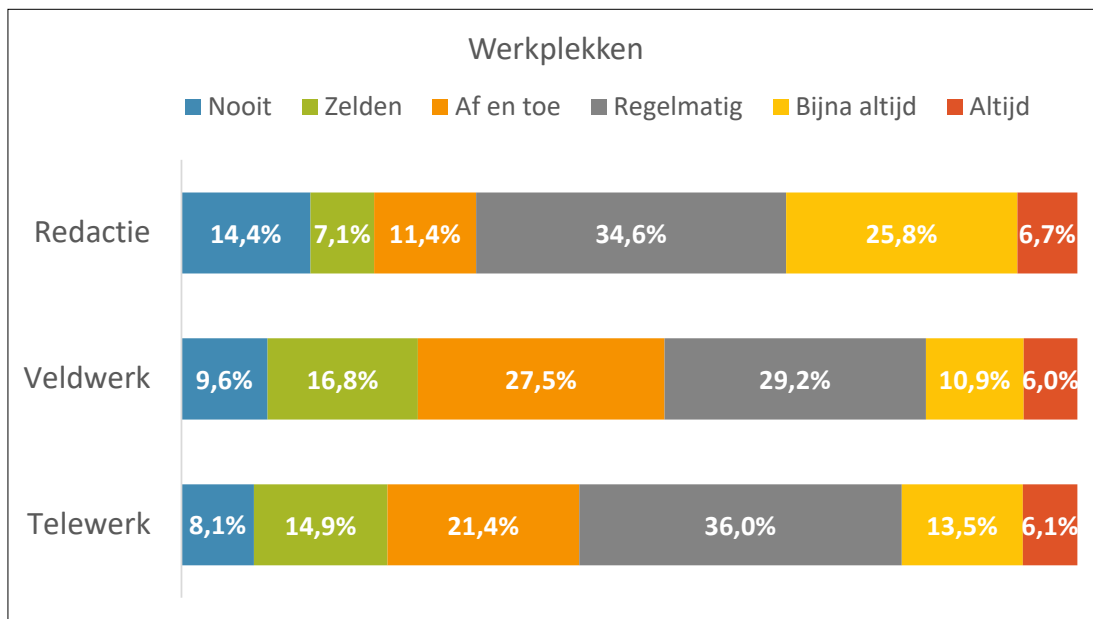
Figuur 10: Is uw netto maandelijks inkomen uit uw werk als journalist in de periode 2020-2022: - Split op statuut (N=1.396)

389 journalisten gaven extra toelichting bij de vraag over de evolutie van hun loon sinds 2020. De meest geciteerde reden voor de salarisverhoging houdt verband met de indexering, maar ook met de salarisschaal, gekoppeld aan de anciënniteit. Anderzijds indexeren sommige mediabedrijven de salarissen niet en hebben deze aanpassingen meestal geen gevolgen voor freelance journalisten. Dat wordt ook gestaafd door de data uit deze enquête: terwijl 64,1% van de journalisten in loondienst aangeven dat hun loon is gestegen dankzij de indexering, is dat voor slechts 9,3% van de freelancers het geval (cf. supra). Journalisten geven daarnaast ook soms aan dat ze een hogere vergoeding voor het geleverde werk ontvangen. Soms zijn dagvergoedingen verhoogd, soms hebben journalisten onderhandelingen gevoerd over salarisverhogingen, al dan niet nadat ze een aanbod van een ander mediabedrijf hadden gekregen of hadden aangegeven er anders mee te willen stoppen. Voor freelancers verwijst de verhoging naar een toename van het aantal klanten, of naar de onderhandelingen over hun diensten met hun klanten. Deze inkomensstijgingen gaan gepaard met een toename van de tijd die zij moeten werken. Veel journalisten zeggen dat zij meer verdienen omdat zij ook meer werken. De derde belangrijke reden voor veranderingen in inkomen is een verandering in functie of status. Covid-19 is de vierde reden die respondenten geven om hun variatie in inkomen te verklaren. Sommige media kampen met economische moeilijkheden waardoor ze minder redactionele ruimte ter beschikking hebben, minder externe reportages aankopen, en dus minder beroep doen op freelancers. De vijfde reden is eerder de loopbaanfluctuatie. De professionele mobiliteit van journalisten leidt ertoe dat zij afhankelijk van het moment meer of minder belangrijke inkomsten hebben.

2.1.2 Werkplekken¹⁷

De redactievloer blijft de belangrijkste werkplek voor journalisten. 6,7% werkt er altijd, 25,8% bijna altijd en 34,6% regelmatig. Samen geven deze percentages aan dat 67,1% van de respondenten de redactieruimte als hun belangrijkste werkplek beschouwt. 14,4% van de ondervraagde journalisten geeft daarentegen aan nooit vanuit deze ruimte te werken.

Daarnaast blijft het in de journalistiek uiteraard belangrijk op het terrein actief te zijn. 46,1% van de journalisten zegt altijd (6%), bijna altijd (10,9%) en regelmatig (29,2%) veldwerk te verrichten. Wel merken we een daling in het aantal journalisten dat aangeeft dit frequent te doen. In 2018 zei 42,5% altijd of bijna altijd op het terrein te werken, terwijl dat in 2023 nog maar 16,9% is. Bijna een op de vijf respondenten (19,6%) zegt altijd of bijna altijd te telewerken (van thuis uit of vanop een co-working space).

Figuur 11: Hoe vaak werkt u op volgende locaties? (N= 1.356)

Het belang van veldwerk varieert naargelang de beroepsstatus: bijna een derde (31,4%) van de freelancers werkt altijd of bijna altijd op het terrein, terwijl dit percentage daalt tot 11,2% voor journalisten in loondienst. Het hoeft niet te verbazen dat freelancers vaak telewerken: 42,8% doet dat altijd of bijna altijd, 26,1% doet dat regelmatig. Bij journalisten in loondienst geeft slechts één op de tien (9,9%) aan altijd of bijna altijd te telewerken. Wel stelt 39,6% van de journalisten in loondienst dit regelmatig te doen.

Ten slotte is er ook een verschil tussen Nederlandstalige en Franstalige journalisten: 38,6% van de Franstalige respondenten zegt (bijna) altijd vanuit de redactieruimte te werken, tegenover 27,8% van de Nederlandstalige respondenten.

2.1.3 Jobtevredenheid

Over het algemeen zijn de journalisten tamelijk tevreden over het aanzien binnen de beroepsgroep, de sociale betrokkenheid, creativiteit, verscheidenheid aan contacten en intellectuele uitdaging verbonden aan het beroep. De drie belangrijkste bronnen van

¹⁷ Door een andere manier van vraagstelling kunnen deze resultaten niet vergeleken worden met de resultaten uit 2018.

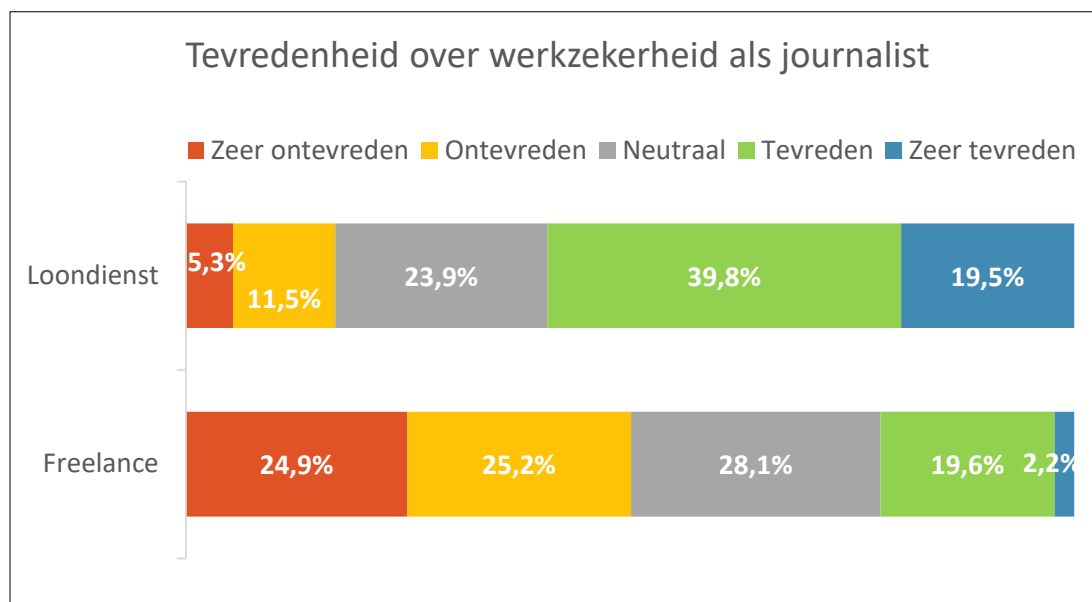
tevredenheid zijn de verscheidenheid aan inhoud, de intellectuele uitdaging en de individuele vrijheid van het werk (met respectievelijk 83,3%, 82,8% en 79,4% van de journalisten die zeggen enigszins tot zeer tevreden te zijn). Over de werkdruk zijn de meningen verdeeld: 34,5% is eerder of helemaal niet tevreden en 32% eerder of zeer tevreden. Ook de promotiekansen worden eerder neutraal (44,3%) of ontevreden (36,1% eerder of helemaal niet tevreden) bevonden. Over de mogelijkheden tot specialisatie was een groot aantal journalisten neutraal (45,1%).

	Ze er ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	Ze er tevreden	(Ze er) Tevreden
Afwisseling (inhoudelijk)	0,5%	4,7%	11,6%	54,8%	28,5%	83,3%
Intellectuele uitdaging	0,8%	3,5%	12,9%	56,2%	26,6%	82,8%
Individuele vrijheid	1,1%	5%	14,6%	55%	24,4%	79,4%
Veelheid aan contacten	0,5%	3,8%	16,3%	53,4%	25,9%	79,3%
Creativiteit	1,4%	6,4%	16,9%	59,8%	15,4%	75,2%
Sociaal/ maatschappelijk engagement	1,2%	6,3%	30,3%	51,9%	10,3%	62,2%
Maatschappelijk aanzien	1,2%	6,9%	34,2%	49,1%	8,6%	57,7%
Aanzien binnen de beroepsgroep	1,8%	8,2%	38,8%	44,7%	6,6%	51,3%
Loon	9,0%	17,3%	22,3%	43,4%	8,0%	51,4%
Werkuren	3,8%	18,3%	27,8%	41,5%	8,6%	50,1%
Werkzekerheid	10,5%	15%	25,6%	34,0%	14,9%	48,9%
Kansen op specialisatie	3,6%	12,8%	45,1%	31,8%	6,7%	38,5%
Werkdruk	6,3%	28,2%	33,5%	27,2%	4,8%	32,0%
Promotiekansen	13,5%	22,6%	44,3%	17,4%	2,3%	19,7%

*Tabel 18: Hoe tevreden bent u over elk van de volgende aspecten van uw beroep? (N= 1.386)
a(Zeer) Tevreden = som van 'Tevreden' en 'Ze
er tevreden'*

Er zijn enkele verschillen tussen mannen en vrouwen als het gaat om de tevredenheid over hun werk. Vrouwen zijn minder vaak enigszins of zeer tevreden met de persoonlijke vrijheid van het beroep van journalist (73,6%, tegenover 82,4% van de mannen), hun beroepsinkomen (45,8% tegenover 54,4% van de mannen) en het professionele aanzien van het beroep (48,6% tegenover 52,6% van de mannen). Vrouwen zijn dus over het algemeen minder tevreden over verschillende aspecten van hun werk dan mannen. Dit geldt ook voor de twee belangrijkste punten van ontevredenheid die uit onze enquête naar voren kwamen, namelijk promotiekansen en werkdruk. Een op de vier vrouwen is ontevreden over de werkdruk (42,8%) en de promotiekansen (45,3%), tegenover iets minder dan een derde van de mannen (30,2% is ontevreden over de werkdruk en 31,1% over de promotiekansen).

Het is niet verrassend dat de analyse ook grote verschillen aan het licht brengt tussen journalisten in loondienst en freelancers wat betreft de tevredenheid met hun werkomstandigheden: bijna 60% van de respondenten in loondienst is tevreden met hun werkzekerheid (59,3%) en hun beroepsinkomen (60,3%), terwijl slechts één op de vijf journalisten in freelancestatuut tevreden is met de werkzekerheid (21,8%) en minder dan één op de drie met het beroepsinkomen (29,4%). Zoals uit onderstaande grafiek blijkt, is de helft van de freelancers ontevreden over beide aspecten van hun werksituatie (50,1% is ontevreden over hun werkzekerheid en 48,9% over hun inkomen). Ook de ontevredenheid over de promotiekansen ligt hoger bij freelancers (47,4% is ontevreden tegenover 32,7% van de journalisten in loondienst).

Figuur 12: Hoe tevreden bent u over elk van de volgende aspecten van uw beroep? - Werkzekerheid (N= 1.306)

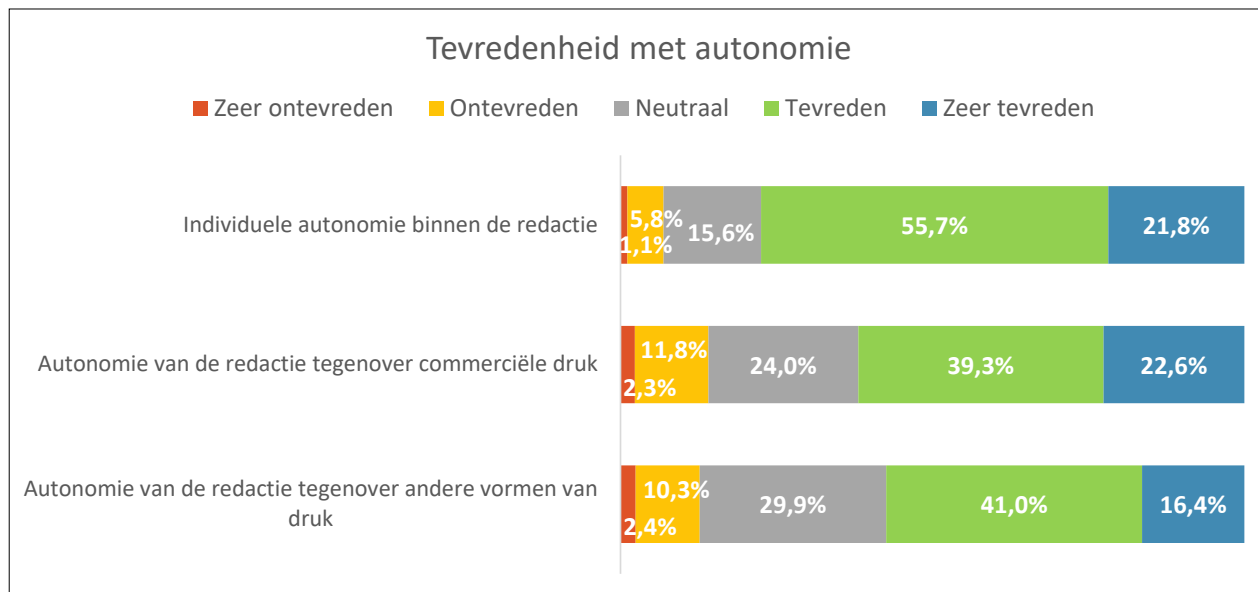
Anderzijds is de tevredenheid van de freelancers iets groter dan die van de journalisten in loondienst als het gaat om de individuele vrijheid (85,4% is tevreden tegenover 76,6% van de werknemers), de creativiteit (83,2% tegenover 71,6% van de werknemers) en de veelheid aan contacten (84,1% tegenover 77,6% van de werknemers) die bij het beroep hoort. Wat ten slotte de werkdruk betreft, zegt een iets groter aantal werknemers ontevreden te zijn: bijna een derde (31,7%) tegenover 27,0% van de werknemers.

Er zijn ook enkele leeftijdsverschillen merkbaar: de jongste journalisten zijn iets vaker tevreden over het sociaal en maatschappelijk engagement dat aan de job wordt toegeschreven (67,1% van de jongeren onder 35 jaar, 62,5% van de 35-44-jarigen, 59,8% van de 45-54-jarigen en 59,5% van de 55-plussers). De jongste journalisten zijn ook degenen die het meest ontevreden zijn over hun werkdruk: 40,6% van de jongeren onder de 35 zegt ontevreden te zijn, tegenover een derde van de 35-44-jarigen (33,8%), 38,1% van de 45-54-jarigen en iets meer dan een kwart van de 55-plussers (27,7%).

Ook tussen beide taalgroepen duikt er ten slotte een opmerkelijk verschil op. Zo'n zes op de tien (59,3%) Nederlandstalige respondenten stelt tevreden te zijn met het aanzien verbonden aan het beroep van journalist; bij de Franstalige respondenten is dat slechts 40,8%.

2.1.4 Autonomie van journalisten

Uit de bevraging blijkt dat journalisten over het algemeen tevreden zijn over hun autonomie. Ruim driekwart van de respondenten stelt tevreden te zijn met de professionele autonomie op de redactie (55,7% is eerder tevreden en 21,8% zeer tevreden). Daarmee scoort deze vorm van autonomie het hoogst onder de respondenten. Ook over de collectieve autonomie van de redactie ten opzichte van commerciële en andere vormen van druk zijn de bevroegde journalisten eerder tevreden tot zeer tevreden (respectievelijk 61,9% en 57,4%). In vergelijking met 2018 is het gevoel van autonomie relatief stabiel onder journalisten, zowel wat betreft hun individuele als hun collectieve autonomie.

Figuur 13: Geef aan hoe tevreden u bent over de autonomie in uw werk. (N= 1.387)

Ook hier rapporteren mannen over het algemeen een hogere tevredenheid dan vrouwen: bijna twee derde van de mannen (64,7%) is tevreden over de autonomie van hun redactie ten opzichte van commerciële druk, tegenover iets meer dan de helft van de vrouwen (56,4%). Iets meer dan 60% van de mannen (61,4%) is ook tevreden over de autonomie van hun redactie tegenover andere vormen van druk, terwijl dit bij de vrouwelijke collega's slechts een op de twee is (49,7%).

In de vragenlijst gaven we de ruimte aan de respondenten om hun ervaringen over autonomie toe te lichten. Bij het item over individuele autonomie binnen de redactie gingen 64 respondenten hierop in. De meeste commentaren handelen over de autonomie om onderwerpen te kiezen en te behandelen. De standpunten van de journalisten lopen echter sterk uiteen: sommige respondenten geven aan een totale vrijheid te genieten, terwijl andere respondenten net kritiek uiten op het autoritaire karakter van de redactiehierarchie. Dat gaat dan vooral over hoe de onderwerpen worden gekozen, hoe hun voorstellen worden ontvangen en over de druk om te voldoen aan de verwachtingen van hun superieuren. De andere vormen van druk (61 opmerkingen) houden verband met tijdsdruk, het economische klimaat, concurrentie met andere media en de afhankelijkheid van algoritmen. Ook de relatie met bronnen komt aan bod. De relatie tot politieke actoren komt het vaakst voor in de commentaren, maar ook universiteiten, instellingen, lobby's, persvoorlichters of de sportwereld worden genoemd.

2.1.5 Opvattingen over de evoluties binnen de journalistieke sector

We peilden ook naar de meningen van de journalisten over evoluties in de journalistiek aan de hand van een reeks stellingen. De bevroegde journalisten zijn het daarbij vaak eens met de stellingen over de toegenomen werkdruk (67,1% is het (helemaal) eens), de toegenomen druk op de werkzekerheid (57,8% is het (helemaal) eens), het takenpakket dat de afgelopen jaren alleen maar groter wordt (71,5% is het (helemaal) eens), de invloed van audience metrics op het werk (56,1% is het (helemaal) eens), de noodzaak om desinformatie te bestrijden (59,4% is het (helemaal) eens) en de behoefte aan meer diversiteit in beeldvorming (61,2% is het (helemaal) eens). In 2018 lieten de antwoorden een grotere bezorgdheid zien: toen antwoordde 83,7% van de journalisten dat ze hun werkdruk de afgelopen jaren hadden zien toenemen, en 86,2% stelde dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst alleen maar zou afnemen.

De items over het gezinsleven lokken een iets meer neutrale reactie uit. Ruim een derde van de journalisten kruiste het antwoord 'neutraal' aan op de uitspraken over de moeilijkheden om werk en gezinsleven te combineren en de impact van ouderschap op de loopbaan. Toch is de meerderheid van de respondenten het wel (helemaal) eens met de uitspraken over de moeilijkheden om werk en gezin te combineren en de gevolgen van ouderschap voor de loopbaan. De combinatie van werk en gezinsleven blijft bijna de helft van de journalisten zorgen baren. In 2018 was 47,9% van hen van mening dat het gezinsleven moeilijk te combineren was met de baan; in 2023 denkt 48,1% dat.

Bijna vier op de tien respondenten is het (helemaal) eens met de stelling dat oudere journalisten aan de kant worden geschoven (38,3%). Een bijna even grote groep antwoordde hier 'neutraal' op.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Neutraal	Akkoord	Helemaal akkoord
Mijn werkdruk neemt de laatste jaren alleen maar toe.	1,6%	10,0%	21,3%	44,0%	23,1%
Mijn werkzekerheid in de journalistiek zal in de toekomst alleen maar dalen.	2,6%	15,9%	23,6%	40,5%	17,3%
Mijn takenpakket als journalist neemt de laatste jaren alleen maar toe.	1,0%	8,4%	19,0%	44,7%	26,8%
De invloed van audience metrics op mijn dagelijks werk als journalist neemt toe.	4,1%	12,8%	27,0%	37,8%	18,3%
De strijd tegen fake news en desinformatie wordt steeds belangrijker in mijn rol als journalist.	1,7%	8,6%	30,2%	44,2%	15,2%
In mijn werk als journalist wordt het steeds belangrijker om te werken aan diversiteit in beeldvorming.	1,8%	7,6%	29,4%	43,5%	17,7%
Journalistiek en een gezin zijn moeilijk te combineren.	2,9%	13,9%	35,1%	34,3%	13,8%
Wel of geen kinderen hebben heeft een invloed op de carrièremogelijkheden in de journalistiek.	3,5%	15,2%	36,8%	31,7%	12,8%

Tabel 19: In hoeverre gaat u akkoord met deze stellingen? (N= 1.381)

De percepties over de evoluties binnen de journalistieke sector verschillen op sommige vlakken tussen mannen en vrouwen. Samengevat kunnen we stellen dat vrouwelijke journalisten over het algemeen iets pessimistischer of negatiever zijn dan mannen. Zo geloven meer vrouwen dat hun werkdruk de laatste jaren is toegenomen (71,0% van de vrouwen gelooft dit, tegenover 65,0% van de mannen), dat hun takenpakket de laatste jaren ook is toegenomen (75,1% van de vrouwen gelooft dit, tegenover 69,6% van de mannen), en ten slotte dat hun werkzekerheid in de journalistiek zal afnemen (61,9% van de vrouwen gelooft dit, tegenover 55,8% van de mannen).

Iets meer vrouwen dan mannen vinden dat de strijd tegen nepnieuws en desinformatie steeds belangrijker wordt in hun rol als journalist (63,5% van de vrouwen vindt dat, tegenover 57,3% van de mannen). De genderkloof wordt nog groter als het gaat om de stelling dat het vergroten van de diversiteit in beeldvorming belangrijker wordt in hun werk als journalist (69,8% van de vrouwen vindt dat, tegenover 56,4% van de mannen).

Hoewel veel respondenten vinden dat de job moeilijk te combineren is met het ouderschap, ervaren meer vrouwen dan mannen deze moeilijkheid: meer dan de helft (53,7%) van de vrouwen denkt er zo over, tegenover 45,2% van de mannen. Bij de gepercipieerde impact van het ouderschap op de carrièremogelijkheden is dat genderverschil nog meer uitgesproken: 57,1% van de vrouwen denkt dat het ouderschap een impact heeft op de carrière, tegenover iets meer dan een derde van de mannen (37,8%). Ook op het vlak van beroepsstatus zijn er verschillen merkbaar in de percepties over de evoluties binnen het werkveld. Journalisten in loondienst denken vaker dat hun werkdruk de laatste jaren is toegenomen (73,8% denkt dat, tegenover 52,7% van de freelancers), dat hun takenpakket als journalist is uitgebreid (79,2% denkt dat, tegenover 57,7% van de freelancers) en dat de invloed van audience metrics op hun dagelijks werk als journalist is toegenomen (60,2% denkt dat, tegenover 48,3% van de freelancers). Als het echter over werkzekerheid gaat, zijn de rollen omgekeerd. Freelance journalisten zijn pessimistischer over de evolutie van de werkzekerheid (63,8%) dan journalisten in loondienst (56,3%).

Wat de professionele rollen betreft, vindt 63,0% van de journalisten in loondienst dat de strijd tegen nepnieuws belangrijker wordt in hun dagelijks werk, tegenover de helft van de freelancers (49,7%). Ook als het gaat over de versterking van diversiteit in de beeldvorming zien we eenzelfde tendens: 63,7% van de journalisten in loondienst vindt dat deze rol belangrijker wordt, tegenover 54,4% van de freelancers.

Oudere journalisten zijn het vaker eens met de stelling "mijn werkzekerheid zal in de toekomst afnemen": 48,5% van de min-35-jarigen is het hiermee eens, 59,6% van de 35-44-jarigen, 66,0% van de 45-54-jarigen en 57,9% van de 55-plussers.

We stellen ook verschillen tussen de leeftijden vast bij twee andere stellingen over de evolutie van het werk. Het aandeel van de journalisten dat het eens is met de stelling "Mijn werkdruk is de laatste jaren toegenomen" ligt lager bij de oudere journalisten (65,5% van de jongeren onder 35 jaar is het eens met deze stelling, 72,2% van 35-44-jarigen, 73,2% van de 45-54-jarigen en 60,3% van de 55-plussers). Hetzelfde geldt voor de stelling "Mijn werklast is de afgelopen jaren toegenomen" (74,7% van de jongeren onder de 35 jaar is het met deze stelling eens, 78,3% van de 35-44-jarigen, 74,1% van de 45-54-jarigen en 62,5% van de 55-plussers).

Vooraf jongere journalisten geloven in het stijgende belang van diversiteit in de beeldvorming: 71,9% van de jongeren onder 35 jaar is het ermee eens dat dit aspect van hun werk steeds belangrijker wordt, tegenover 62,9% van de 35-44-jarigen, 60,0% van de 45-54-jarigen en ten slotte iets meer dan de helft van de 55-plussers (55,7%).

Ten slotte kunnen we twee verschillen vermelden naargelang de taalgroep. Bijna 70% van de Nederlandstalige respondenten is het eens met de stellingen "De strijd tegen

desinformatie en nepnieuws wordt steeds belangrijker in mijn rol als journalist” (66,2%) en “In mijn werk als journalist wordt het steeds belangrijker om te werken aan diversiteit in beeldvorming” (67,7%), tegenover de helft van de Franstalige respondenten (respectievelijk 50,6% en 52,5%).

2.2 Bronnen van journalisten

De relatie met bronnen is een van de fundamenteën van de journalistieke praktijk. Wat een journalistieke bron precies is, kan op twee manieren ingevuld worden. Enerzijds zijn er de informatieactoren. Dat zijn de personen of instituties die informatie bezitten, en die gevraagd of ongevraagd doorgeven aan journalisten. Anderzijds zijn er informatiekanalen: de wegen die de actoren bewandelen om hun boodschap te verspreiden, en die tegelijk door journalisten gebruikt worden om informatie te verzamelen. We komen straks uitgebreid terug op beide aspecten.

De opkomst van datajournalistiek in de afgelopen jaren is een ander aspect van deze relatie tot bronnen. In België was 11,5% van de journalisten het afgelopen jaar betrokken bij een datajournalistiek project. Mannen zijn iets vaker betrokken bij datajournalistieke projecten dan vrouwen: 13,4% van de mannen en 8,0% van de vrouwen.

2.2.1 Informatiekanalen

De meest gebruikte informatiekanalen zijn websites (44,7% consulteert die meerdere keren per dag), sociale netwerken (31,8%), andere Belgische media (26,1%), berichten van nationale agentschappen (21,9%) en internationale media (20,4%). De minst gebruikte informatiekanalen zijn archieven, open en gesloten databanken en ten slotte persconferenties.

	Zelden of nooit	Maandelijks	Wekelijks	(Bijna) elke werkdag	Meerdere keren / dag
Websites	2,4%	6,2%	16,2%	30,6%	44,7%
Sociale media	10,5%	9,9%	19,0%	28,8%	31,8%
Andere nationale media	6,6%	11,5%	21,4%	34,4%	26,1%
Nationale persagentschappen	25,5%	15,7%	18,1%	18,8%	21,9%
Internationale media	16,1%	16,6%	20,0%	26,9%	20,4%
Internationale persagentschappen	38,5%	14,3%	14,5%	15,1%	17,5%
Persberichten	15,6%	16,7%	27,8%	25,9%	14%
Eigen interviews	12,4%	21,1%	28,8%	25,4%	12,4%
Papieren documentatiemappen en archieven	41,9%	27,2%	17,6%	10,0%	3,3%
Open elektronische archieven en databanken	45,2%	24,5%	17,6%	9,8%	2,9%
Gesloten elektronische archieven en databanken	56,3%	21,8%	11,5%	8,2%	2,3%
Persconferenties	39,0%	29,9%	20,2%	9,0%	2,0%

Tabel 20: Hoe vaak maakt u tijdens de nieuwsgaring gebruik van de volgende informatiebronnen? (N= 1.356)

De leeftijd van de respondenten heeft een invloed op het gebruik van informatiekanaalen. Jongere journalisten maken vaker gebruik van sociale netwerken: zeven op de tien respondenten onder 35 jaar (70,4%) en 35-44 jaar (70,1%) raadplegen sociale netwerken minstens één keer per dag. Dit percentage ligt iets lager bij journalisten van 45-54 jaar (59,8%) en ouder dan 55 jaar (46,6%). We stellen vast dat één op de vijf respondenten ouder dan 55 jaar nooit of zelden sociale netwerken gebruikt (20,6%), terwijl dit percentage in de andere leeftijdscategorieën minder dan 8,0% bedraagt. Ter indicatie: in de enquête van 2018 gaf een derde van de respondenten boven de 55 jaar aan nooit of zeer zelden sociale netwerken te gebruiken, wat erop lijkt te wijzen dat de generatiegebonden digitale kloof nog steeds aanwezig is, maar wel kleiner wordt.

Een ander verschil is dat bijna de helft (47,6%) van de jongeren onder 35 jaar zegt minstens (bijna) dagelijks gebruik te maken van interviews, tegenover 38,5% van de 35-44-jarigen, 38,4% van de 45-54-jarigen en 29,1% van de 55-plussers. Daarnaast raadplegen de jongste journalisten vaker dagelijks andere Belgische media (73,5% van de jongeren onder 35 jaar), internationale media (53,5%) en Belgische persagentschappen (47,9%). Deze verschillen kunnen deels worden verklaard door het feit dat meer jonge journalisten alleen online content produceren of nieuwsberichten bewerken.

Het gebruik van papieren archieven komt daarentegen vaker voor bij oudere journalisten: terwijl 6,1% van de jongeren onder 35 jaar zegt dit type bron minstens (bijna) elke dag te gebruiken, stijgt dit percentage tot 10,2% bij de 35-44-jarigen, 15,9% bij de 45-54-jarigen en bijna 20% (19,4%) bij de 55-plussers.

Bovendien worden er enkele verschillen tussen de taalgroepen vastgesteld: bijna de helft (47,7%) van de Nederlandstalige respondenten gebruikt minstens dagelijks persberichten, tegenover 29,7% van de Franstaligen. Ze raadplegen ook in grotere getale informatie die door andere Belgische media wordt gepubliceerd (67,6% doet dat minstens dagelijks, tegenover 51,4% van de Franstaligen) of door internationale media (54,9% van de Nederlandstaligen tegenover 37,1% van de Franstaligen). Nederlandstalige journalisten geven ook vaker aan minstens (bijna) elke dag websites (81,0% tegenover 67,8% van de Franstaligen) en sociale media (69,6% tegenover 48,9% van de Franstaligen) te gebruiken als informatiekanaal.

De top drie van door journalisten gebruikte informatiekanaalen is dezelfde als in 2018. Journalisten gebruiken websites nog meer als bron. In 2018 had 38,1% aangegeven dit meerdere keren per dag te doen, tegenover 44,7% nu. Het gebruik van sociale media lijkt daarentegen eerder te stagneren (30,2% in 2018 en 31,8% in 2023). Dit staat in schril contrast met de situatie in 2013, toen slechts 19,5% van de respondenten aangaf dagelijks sociale media te gebruiken: als we de dagelijkse cijfers voor 2023 optellen, dan zien we dat dit aandeel gestegen is naar 60,6% van de respondenten.

2.2.2 Informatieactoren

Collega-journalisten, gewone burgers en experts (andere dan politici, onderzoekers en wetenschappers) zijn de drie meest geraadpleegde informatieactoren voor journalisten op dagelijkse basis. 21,9% van de journalisten consulteert ((bijna) elke dag collega-journalisten, 18,6% gewone burgers en 16% experts. De drie minst geraadpleegde bronnen op dagelijkse basis zijn beroemdheden (4,3%), vakbonden (3,6%) en religieuze actoren (1%).

Daarnaast geven journalisten aan regelmatig politici en overheden te raadplegen (allebei worden ze door 14,6% (bijna) elke dag geraadpleegd). Ook onderzoekers en wetenschappers worden frequent als informatieactoren ingeschakeld (12,2% van de respondenten raadpleegt die (bijna) elke dag).

	Zelden of nooit	Maandelijks	Wekelijks	(Bijna) elke werkdag	Meerdere keren / dag
Collega-journalisten	29,7%	28,0%	20,4%	14,6%	7,3%
Gewone burgers	31,4%	27,5%	22,5%	15,2%	3,4%
Politici	41,3%	25,1%	18,9%	11,8%	2,8%
Onderzoekers en wetenschappers	22,6%	37,8%	27,5%	10,9%	1,3%
Experten (andere dan die uit andere categorieën)	15,4%	36,9%	31,7%	13,8%	2,2%
Overheden	24,7%	33,8%	26,8%	12,9%	1,7%
Bedrijven en zakenlui	36,9%	32,5%	22,7%	6,8%	1,0%
Niet-gouvernementele organisaties (NGO's)	38,9%	39,0%	17,4%	4,2%	0,5%
Belangenorganisaties (lobbyisten, enz.)	47,1%	25,3%	21,5%	5,9%	0,3%
Beroemdheden	67,0%	20,6%	8,2%	3,5%	0,8%
Vakbonden	49,5%	36,1%	10,8%	3,3%	0,3%
Religieuze actoren	85,5%	11,4%	2,2%	0,7%	0,3%

Tabel 21: Hoe vaak raadpleegt u tijdens de nieuwsgaring de volgende actoren? (N= 1.347)

We stellen een significant verschil vast tussen de taalgroepen: een derde van de Nederlandstalige respondenten (32,9%) zegt minstens dagelijks contact op te nemen met hun journalistieke collega's, tegenover slechts 7,5% van de Franstalige respondenten.

Daarnaast is er ook een significant verschil tussen de leeftijdscategorieën. Het aandeel journalisten dat minstens elke dag of bijna elke dag een beroep doet op politieke bronnen ligt hoger in het jongste segment: 22,2% in de groep jonger dan 35 jaar, 13,3% in de groep 35-44 jaar, 12,2% in de groep 45-54 jaar en 11,6% in de groep 55-plussers.

Deze rangschikking van de meest geraadpleegde informatieactoren komt overeen met de resultaten van 2018. Collega-journalisten (20,2%), gewone burgers (16,3%), experts (14,8%), overheden (12,8%) en tot slot politici (12,4%) voeren de lijst van bronnen aan.

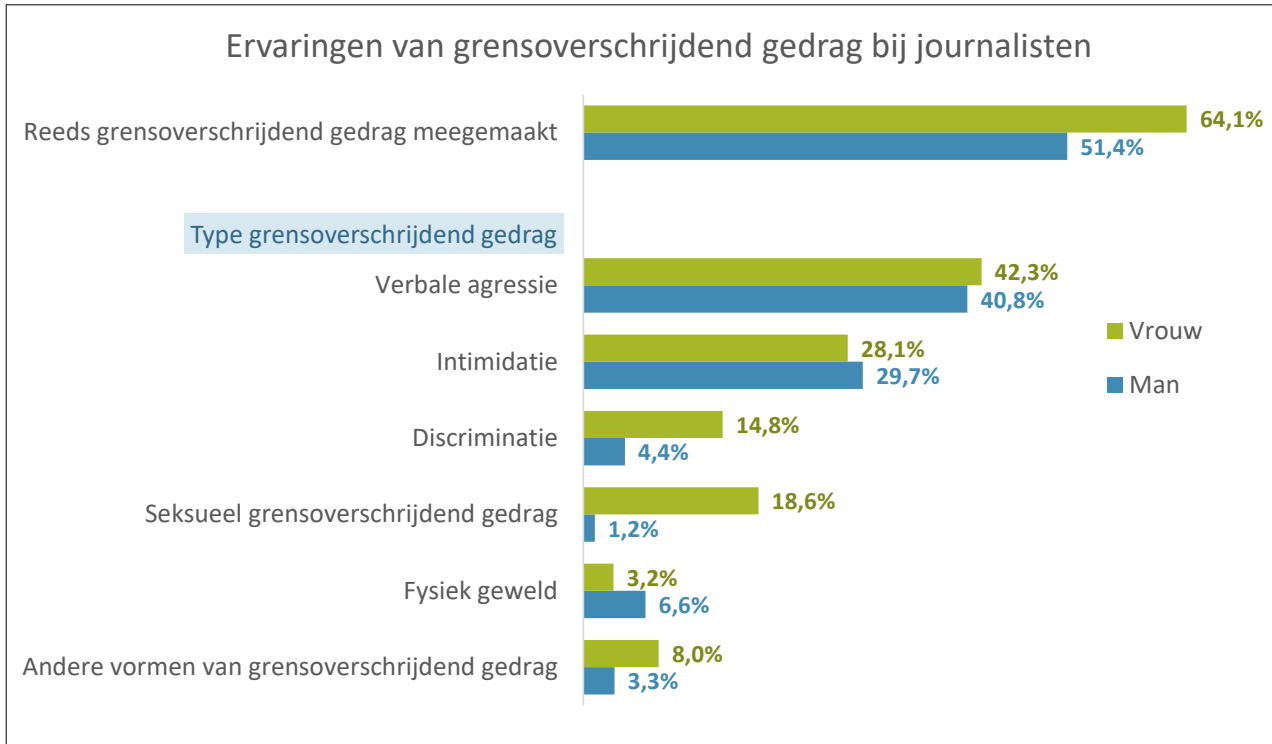
3 GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG IN DE JOURNALISTIEK

Meer dan de helft van de journalisten in de enquête werd reeds geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag (55,8% van de respondenten, d.w.z. 773 personen). Hieronder vallen verschillende vormen van geweld en agressie. De meest voorkomende vorm was verbale agressie, dat bijna 41,3% van de respondenten (573 personen) trof. Verschillende vormen van intimidatie (zoals juridische dreigementen, bronnen die dreigen om geen informatie te delen, enz.) werden ook ervaren door bijna een derde van ons panel (29,2% van de respondenten, d.w.z. 404 personen). 8% van de journalisten werd reeds slachtoffer van discriminatie (d.w.z. 111 personen), 7,1% van de respondenten werd al geconfronteerd met seksueel grensoverschrijdend gedrag (99 personen), 5,4% met fysiek geweld (75 personen), en 4,9% met andere vormen van grensoverschrijdend gedrag zoals omkoping, druk van het management, onrechtmatige beëindiging van de samenwerking of morele intimidatie door meerderen, collega's of bronnen (68 personen).

Figuur 14: Met welke vormen van grensoverschrijdend gedrag bent u in het kader van uw werk als journalist reeds geconfronteerd (meerdere antwoorden mogelijk)? (N= 1.386)

Vrouwen hebben verhoudingsgewijs meer kans om grensoverschrijdend gedrag te ervaren. 64,1% van de vrouwelijke respondenten gaf aan ten minste één keer dergelijk gedrag te hebben ervaren tijdens hun werk, tegenover de helft van de mannelijke respondenten (51,4%). Meer specifiek had bijna een op de vijf vrouwen (18,6%) seksueel grensoverschrijdend gedrag ervaren, tegenover slechts 1,2% van de mannen; bijna drie keer zoveel vrouwen (14,8%) als mannen (4,4%) hadden discriminatie ervaren. Anderzijds had een groter aantal mannen (6,6%) dan vrouwen (3,2%) te maken gehad met fysiek geweld. Op het vlak van verbaal geweld of intimidatie zijn er geen statistisch significante verschillen tussen mannen en vrouwen.

Figuur 15: Met welke vormen van grensoverschrijdend gedrag bent u in het kader van uw werk als journalist reeds geconfronteerd (meerdere antwoorden mogelijk)? - Split op gender (N= 1.386)

Op vlak van leeftijd zou men kunnen verwachten dat hoe meer jaren de journalist reeds op de teller heeft, hoe groter de kans dat die al grensoverschrijdend gedrag ervaren heeft. Maar het tegendeel blijkt waar te zijn. Het percentage respondenten dat melding maakt grensoverschrijdend gedrag ervaren te hebben, neemt juist af met de leeftijd: 61,4% van degenen onder de 35, 58,9% van degenen in de leeftijdscategorie 35-44, 58,2% van degenen in de leeftijdscategorie 45-54 en 47,7% van degenen boven de 55 jaar. De vraag is of dit wijst op een toename van grensoverschrijdend gedrag de laatste jaren, een grotere gevoeligheid voor het thema bij jongere journalisten, of een combinatie van beide.

In ons onderzoek lijkt leeftijd geen onderscheidende factor te zijn voor intimidatie, fysiek geweld en discriminatie. Een groter deel van de jongere journalisten meldde daarentegen het doelwit te zijn geweest van verbaal geweld: 46,2% van degenen onder de 35 jaar. Dit percentage neemt af met de leeftijd: het is 44,7% bij 35-44-jarigen, 42,4% bij 45-54-jarigen en daalt tot een derde (34,6%) bij respondenten ouder dan 55 jaar.

Er zijn ook verschillen wat betreft de confrontatie met seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar die zijn te wijten aan de leeftijdspiramide (vrouwen zijn talrijker in de jongste leeftijdscategorieën en zijn vaker het doelwit hiervan).

Ten slotte geven iets meer Franstalige respondenten (60,1%) dan Nederlandstalige respondenten (52,5%) aan reeds geconfronteerd te zijn met grensoverschrijdend gedrag. Meer bepaald merken we een significant verschil op bij intimidatie: een derde (33,7%) van de Franstalige respondenten heeft hier al mee te maken gehad, tegenover een kwart (25,7%) van de Nederlandstalige respondenten.

3.1 Verbale agressie

Volgens de 573 respondenten die verbale agressie hebben meegemaakt, hield het meeste geweld verband met berichtgeving (62,3%), gender (15,0%), leeftijd (8,9%), afkomst (4,0%), godsdienst (0,9%), seksuele geaardheid (0,7%) en het hebben van een beperking (0,2%). Het uitoefenen van het beroep op zich is dus veruit het belangrijkste criterium voor geweld.

Talrijke studies over verbaal geweld, en meer bepaald over cyberstalking, tonen aan dat deze aanvallen zich op een andere manier manifesteren naargelang het gender van de journalist. Vooral vrouwen zijn het doelwit van seksistische aanvallen¹⁸. De resultaten van onze enquête lijken dit te bevestigen: bijna 40% van de vrouwelijke respondenten die het slachtoffer zijn van verbaal geweld (39,7%) is van mening dat dit geweld verband houdt met hun gender, tegenover slechts 1,9% van de mannen. Bovendien vinden meer vrouwen (17,2%) dan mannen (4,3%) dat zij het doelwit zijn geweest van dergelijk geweld vanwege hun leeftijd.

Het is ook interessant op te merken dat er aanzienlijke verschillen zijn naargelang de taalgroep: de grote meerderheid (91,8%) van de Franstalige respondenten die verbale agressie hebben ondervonden, vinden dat dit verband hield met hun job als journalist; dit ligt lager voor de Nederlandstalige respondenten (66,0%), hoewel het hier ook om een grote groep gaat. Anderzijds vermelden Nederlandstalige respondenten vaker hun nieuwsdomein (84,3%) als trigger van verbale agressie dan Franstalige respondenten (35,5%). Eén op de vijf Franstalige respondenten (20,3%) stelt verbale agressie ervaren te hebben omwille van hun gender, tegenover één op tien Nederlandstalige respondenten (10,6%).

Wat verbaal geweld betreft, brengt de enquête ook verschillen tussen de leeftijden aan het licht: onder de respondenten die het slachtoffer waren van verbaal geweld, geven de jongste journalisten veel vaker aan dat dit geweld verband hield met hun gender. Van de jongere journalisten zei 26,5% dat het geweld verband hield met het gender, tegenover 16,2% van de 35-44-jarigen, 11,4% van de 45-54-jarigen en slechts 5,4% van de 55-plussers. Dit resultaat kan opnieuw worden verklaard door de leeftijdspiramide: vrouwen zijn veel talrijker in de jongste leeftijdscategorieën. Het is ook interessant om vast te stellen dat van degenen die slachtoffer zijn geweest, de jongste journalisten ook vaker leeftijd aanwijzen als oorzaak van het verbale geweld: 18,5% van degenen die jonger zijn dan 35 jaar doet dat, tegenover 5,8% van de 35-44-jarigen, 4,5% van de 45-54-jarigen en 6,0% van de 55-plussers.

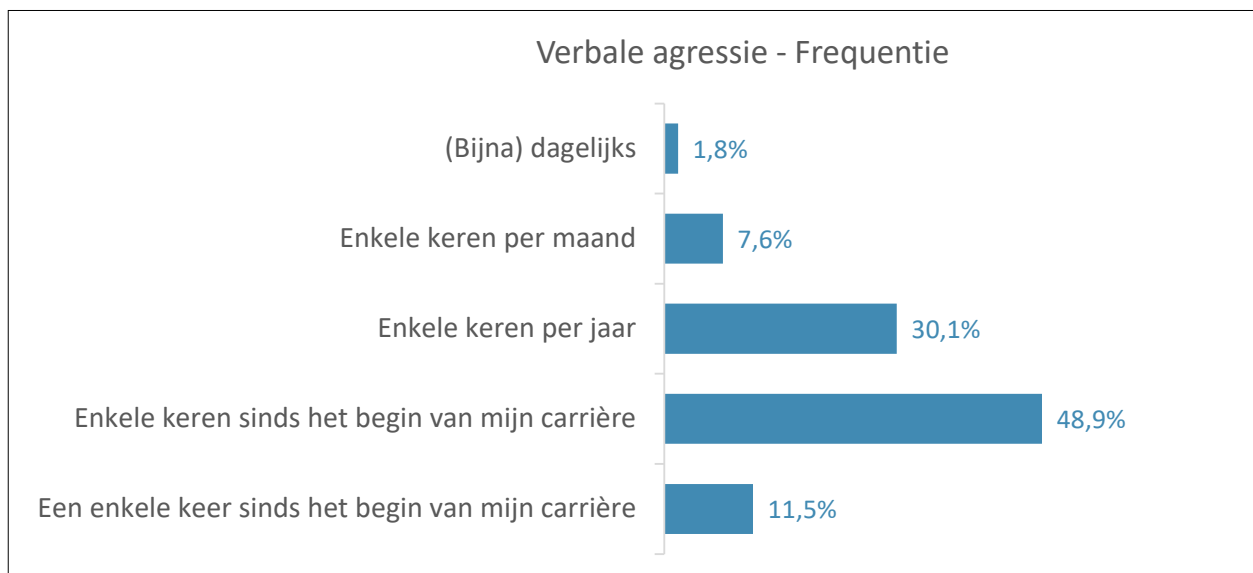
Dit verbale geweld komt het vaakst voor in een publieke setting (online of offline), en kan gelinkt zijn aan verschillende aspecten: de journalist zelf, de media waarvoor die werkt, het onderwerp waarover die bericht, of de gepubliceerde journalistieke stukken. Online ruimtes worden het vaakst vermeld als plaats waar journalisten geconfronteerd worden met verbale agressie (68,5%). Ruim de helft van de journalisten die verbale agressie ondervonden hebben, stellen dat dit gebeurde tijdens veldwerk (55,7%). De redactie wordt door 17,9% van hen geciteerd als plaats waar ze geconfronteerd werden met verbale agressie.

Uit de analyse blijkt een verschil naargelang de professionele status: onder de respondenten die aangeven verbale agressie te hebben ervaren, geeft een groter aandeel freelancers (70,3%) dan journalisten in loondienst (51,5%) aan dat dit geweld tijdens het veldwerk plaatsvond. Er zijn ook leeftijdsgebonden verschillen in de omstandigheden van verbaal geweld: jongere journalisten zijn het meest blootgesteld aan online geweld. Van de respondenten die slachtoffer waren van verbaal geweld, geeft namelijk driekwart van degenen

¹⁸ De Vuyst (2017); ifj.org/what/gender-equality

onder de 35 (75,0%) en 35-44 (73,5%) aan dat het geweld online plaatsvond, tegenover 63,8% van degenen van 45-54 jaar en 61,2% van degenen boven de 55 jaar.

Gevraagd naar de frequentie van dergelijk verbaal geweld, zegt 1,8% van de journalisten dat ze het elke dag of bijna elke dag meemaakten en 7,6% enkele keren per maand. Verbaal geweld komt bij de meeste journalisten meerdere keren per jaar voor (30,1%) en meerdere keren sinds het begin van hun carrière (48,9%). Slechts 11,5% heeft het slechts één of twee keer meegemaakt sinds het begin van hun carrière.

Figuur 16: Hoe vaak wordt u tijdens uw werk als journalist geconfronteerd met verbale agressie? (N= 565)

Net als binnen andere sectoren blijft omgaan met verbale agressie een probleem voor de journalistieke wereld, zowel op individueel als op organisatorisch vlak. Zwijgen lijkt de optie te zijn die de meerderheid van de respondenten kiest wanneer ze geconfronteerd worden met verbaal geweld. 62,6% van de journalisten die aangeven verbale agressie te hebben ervaren, zeggen dat ze niets hebben gedaan of het bewust hebben genegeerd. 35,1% vertelde het aan hun werkgever, 34% ging rechtstreeks naar de dader, 10,3% meldde het aan de beheerder van het online platform, 7,1% vermeidde de plaats waar de agressie plaatsvond (de buurt, het online platform, enz.), 5,8% zegt dat ze zichzelf censureerden en niets meer over het onderwerp publiceerden. 6,4% van de respondenten koos ervoor de politie in te lichten en 6,2% de beroepsvereniging (VVJ/AJP). Slechts 1,9% zocht psychologische hulp.

Franstalige respondenten (47,1%) richten zich vaker tot de dader dan Nederlandstalige respondenten (23,2%). Deze laatsten geven dan weer vaker aan het geweld te negeren (66,9% tegenover 57,4% van de Franstalige respondenten).

Een opmerkelijk feit is dat de jongste respondenten minder vaak reageren door de dader rechtstreeks aan te spreken: bij de jongeren onder de 35 jaar heeft een kwart van hen dat gedaan (25,8%), tegenover 30,9% van de 35-44-jarigen, 38,9% van de 45-54-jarigen en 40,3% van de 55-plussers. Ook hebben minder jongeren de politie ingelicht: slechts 2,6% van de jongeren onder de 35 jaar heeft dat gedaan, tegenover 6,6% van de 35-44-jarigen, 4,6% van de 45-54-jarigen en 12,1% van de 55-plussers.

198 respondenten meldden het verbaal geweld aan hun werkgever. Van hen geeft 85,3% aan dat zij steun hebben gekregen van hun werkgever (maar deze steun wordt door 26,3% van deze respondenten als onvoldoende beschouwd). Aan de andere kant zegt 14,7% dat zij geen steun van hun werkgever hebben gekregen, hoewel zij het incident hebben gemeld. Op dit punt blijkt uit de enquête dat freelance journalisten minder beschermd worden door

hun werkgevers dan journalisten in loondienst: van degenen die verbaal geweld aan hun werkgever hebben gemeld, zegt meer dan een kwart (27,5%) van de freelancers dat zij geen steun hebben gekregen, tegenover een op de tien journalisten in loondienst (11,6%).

En toch heeft verbaal geweld duidelijke gevolgen voor het individu, voor zijn of haar welzijn en relatie met het werk. De psychologische, fysieke, professionele en menselijke gevolgen worden door een aanzienlijk aantal respondenten ervaren. Bovendien vreest 18,4% van hen voor hun persoonlijke veiligheid.

Zo vindt 44,7% van degenen die verbale agressie ervaren dat zij hierdoor psychologische gevolgen hebben ondervonden, zoals stress of angst. 13,3% van deze respondenten maakt melding van lichamelijke gevolgen zoals slaapstoornissen of eetstoornissen. 22% vindt dat het verbale geweld hun imago en reputatie heeft geschaad. 15% zegt dat dit geweld professionele gevolgen had (verandering van specialisatie of sectie, zelfcensuur, wens om de journalistiek te verlaten) en voor 8,9% juridische gevolgen. Voor 5% van hen leidde de verbale agressie tot problemen met familie en vrienden.

Figuur 17: Wat waren de gevolgen van de verbale agressie? (N= 435)

Meer dan de helft van de vrouwen (53,8%) en bijna 40% van de mannen (39,6%) zegt psychische gevolgen te hebben ondervonden; meer vrouwen (20,5%) dan mannen (9,3%) noemen ook lichamelijke gevolgen. Ten slotte vindt iets meer dan een op de vijf (21,8%) vrouwen die het slachtoffer waren van verbaal geweld dat zij professionele gevolgen hebben ondervonden van dit geweld, tegenover een op de tien mannen (11,4%).

De helft (49,2%) van de journalisten in loondienst die het slachtoffer waren van verbaal geweld geeft aan dat ze te maken hadden met psychologische gevolgen, tegenover een derde van de freelancers (33,3%). Anderzijds heeft een groter deel van de freelancers te maken gehad met juridische gevolgen als gevolg van verbale agressie (15,1%, tegenover 7,0% van de journalisten in loondienst).

Er zijn ook belangrijke verschillen tussen de taalgroepen: terwijl bijna 60% (59,6%) van de Franstalige respondenten psychologische gevolgen rapporteert, daalt dit percentage tot 29,8% voor de Nederlandstalige respondenten. Ten slotte stellen we een leeftijdsgebonden verschil vast: oudere journalisten vermelden vaker aanvallen op hun imago en reputatie

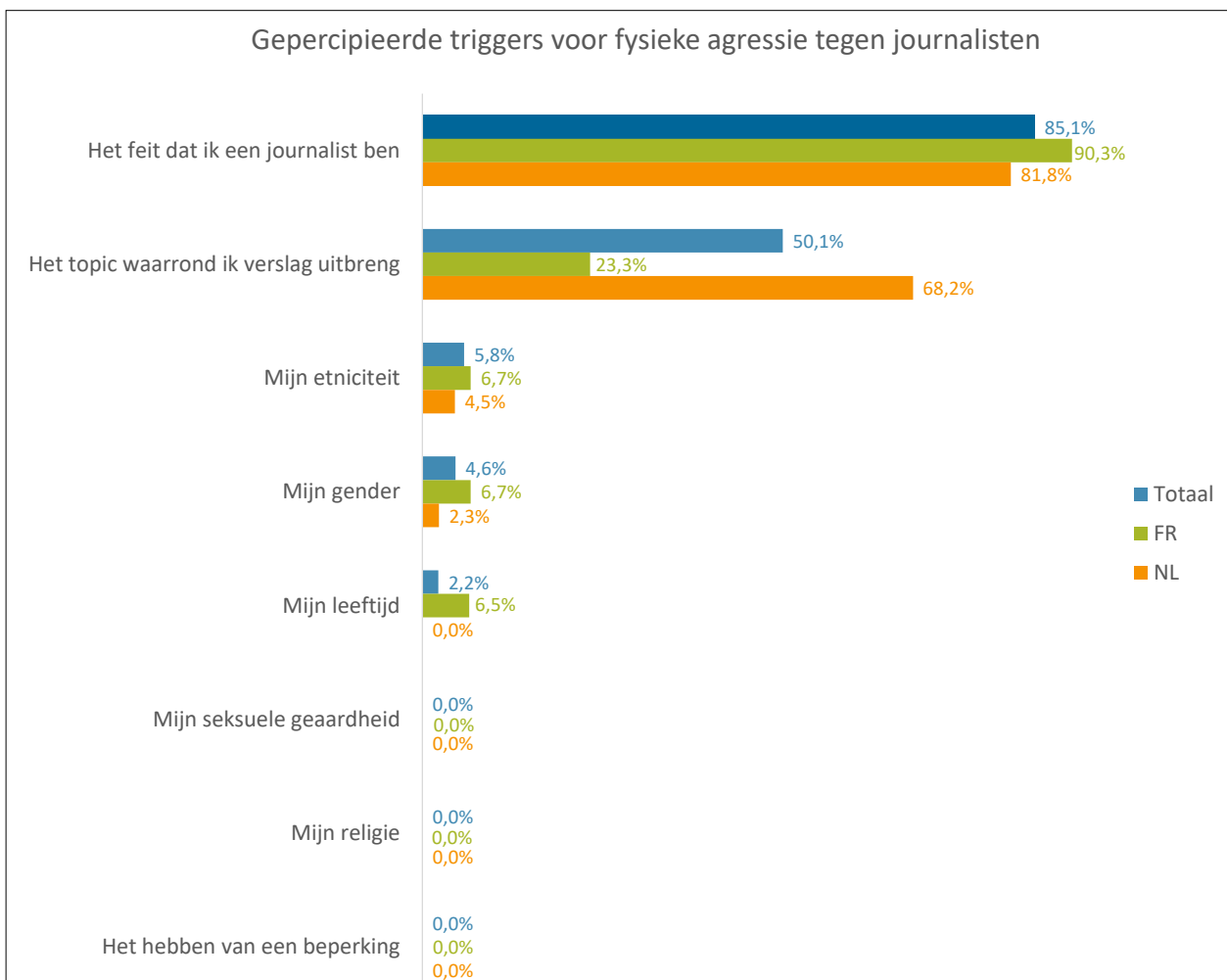
dan jongere. Zo vermeldt slechts 14,0% van de jongeren onder de 35 jaar dit, tegenover 18,5% van de 35-44-jarigen, 24,3% van de 45-54-jarigen en 30,2% van de 55-plussers.

Een belangrijke verduidelijking voor deze vraag betreft het feit dat het punt “Geen gevolgen” niet in de vragenlijst werd vermeld. Echter, van de 111 opmerkingen die door journalisten in de open ruimte onder de vraag werden achtergelaten en waarin andere gevolgen dan de voorgestelde werden aangegeven, vermelden 86 dat het verbale geweld geen gevolgen had.

3.2 Fysiek geweld

Van de 75 respondenten die zeggen fysiek geweld te hebben meegemaakt, stelt 85,1% dat het fysiek geweld verband hield met hun beroep als journalist, 50,1% met het topic waarover ze berichten, 5,8% met hun afkomst, 4,6% met hun gender en 2,2% met hun leeftijd. Er waren geen antwoorden in verband met seksuele geaardheid, godsdienst of het hebben van een beperking. Er is een verschil tussen de taalgroepen: bijna 70% van de Nederlandstalige respondenten die het slachtoffer waren van fysiek geweld (68,2%) geloven dat dit geweld verband hield met hun specialisatiedomein, terwijl iets minder dan één op vier Franstaligen (23,3%) dit als trigger aangeeft.

Uit de extra toelichting die sommige respondenten geven, kunnen drie vormen van fysiek geweld worden onderscheiden: gericht tegen het individu, gericht tegen het materiaal van de journalist, of gericht tegen beide.

Figuur 18: U bent als journalist reeds geconfronteerd met fysieke agressie. Aan welk van de volgende elementen was deze agressie gerelateerd (meerdere antwoorden mogelijk)? (N= 75)

Fysieke geweld vindt het vaakst plaats op het terrein, tijdens het veldwerk. Van de 75 respondenten die zeggen fysiek geweld te hebben meegemaakt, heeft 97,6% dat in het veld meegemaakt en 4,8% op de redactie.

Bijna 10% van de slachtoffers van fysiek geweld zegt het jaarlijks mee te maken, terwijl 3,8% het meerdere keren per maand meemaakt. De meeste respondenten zeggen dat zij het sinds het begin van hun loopbaan meerdere keren hebben meegemaakt (57,8%) en sinds het begin van hun loopbaan één of twee keer (31,6%).

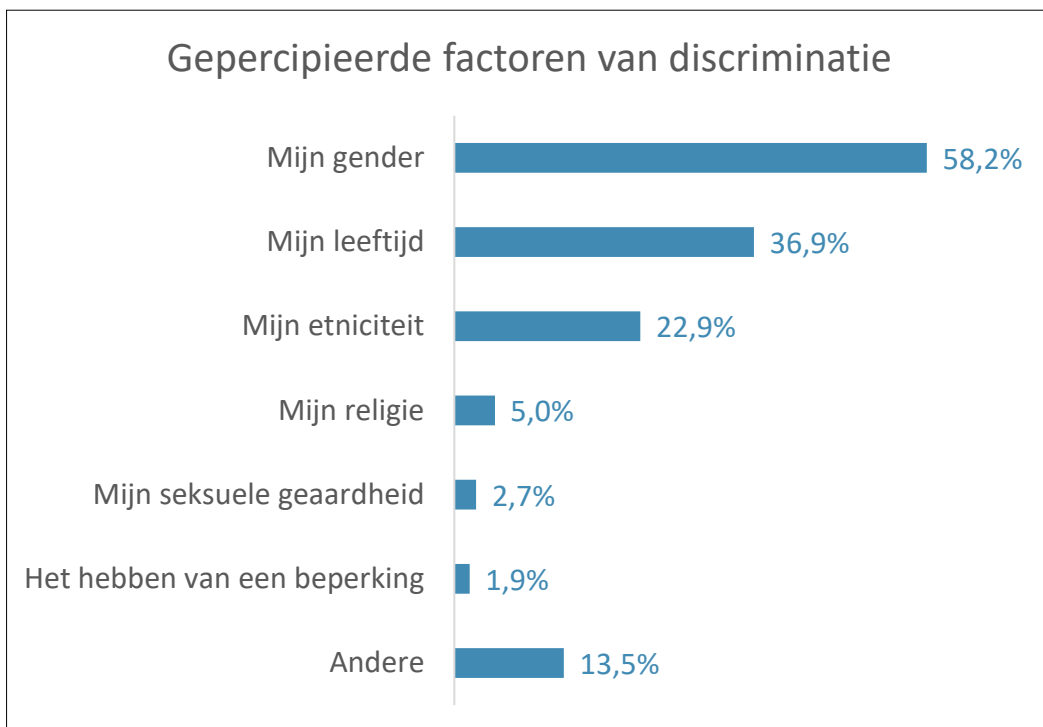
Van hen koos 47,3% ervoor om te zwijgen en niets te doen of het fysieke geweld bewust te negeren. Eenzelfde percentage (48,7%) vertelde het aan de werkgever. Minder dan een kwart (21%) sprak rechtstreeks met de dader, eenzelfde percentage bracht de politie op de hoogte (23,5%). De plaats vermijden (12,7%) en de beroepsvereniging (VVJ/AJP) inlichten (11,1%) behoorden ook tot de antwoorden. 5,3% van de respondenten zocht in dit geval psychologische hulp. Geen enkele journalist antwoordt dat hij of zij hierdoor niet meer over bepaalde onderwerpen zou publiceren.

36 personen geven aan dat zij het fysieke geweld aan hun werkgever hebben gemeld (dat is minder dan de helft van de slachtoffers). De overgrote meerderheid (85,0%) van hen stelt steun te hebben gekregen, maar voor 21,2% van hen was dit onvoldoende. Anderzijds meldt 15,0% (5 respondenten) dat zij geen enkele steun van hun werkgever hebben gekregen.

Het grootste gevolg van dit geweld (voor de 59 respondenten die deze vraag hebben beantwoord) was angst voor hun persoonlijke veiligheid: 51,9% van de respondenten die door fysiek geweld zijn getroffen, vermeldt dit. Voor 31,7% van hen waren de gevolgen van dit geweld psychologisch (stress, angst, enz.), voor 24,2% waren het lichamelijke gevolgen zoals verwondingen, slaapstoornissen, eetstoornissen. De andere gevolgen hadden meer te maken met imago- en reputatieschade (9%), professionele gevolgen zoals verandering van specialisatie of sectie of de wens om de journalistiek te verlaten (8,1%), juridische gevolgen (3,6%) of problemen met familie en vrienden (3,4%).

3.3 Discriminatie

103 respondenten antwoorden dat zij een vorm van discriminatie hebben ervaren. Gender, leeftijd en afkomst zijn duidelijk de drie belangrijkste factoren van discriminatie in de journalistiek. Van deze 103 mensen heeft 58,2% discriminatie ervaren vanwege hun gender, 36,9% vanwege hun leeftijd, 22,9% vanwege hun afkomst, 5% vanwege hun religie, 2,7% vanwege hun seksuele geaardheid en 1,9% vanwege hun beperking. De resultaten wijken af van die van 2018. Toen kwam leeftijd naar voren als belangrijkste discriminatiefactor (55,1%) bij de respondenten die discriminatie hebben ervaren, gevolgd door gender (47,1%), afkomst (11%) en seksuele geaardheid (2,4%).

Figuur 19: U bent als journalist reeds geconfronteerd met discriminatie. Aan welk van de volgende elementen was deze discriminatie gerelateerd (meerdere antwoorden mogelijk)? (N= 103)

Vrouwen geven drie keer zo vaak als mannen aan dat zij gediscrimineerd zijn. Gender blijkt hierbij de belangrijkste factor: de overgrote meerderheid (82,6%) van de vrouwelijke respondenten die gediscrimineerd zijn, voelde zich gediscrimineerd vanwege hun gender (tegenover slechts 8,8% van de mannelijke slachtoffers van discriminatie). Voor mannen was de belangrijkste factor van discriminatie hun afkomst: 38,2% van de mannen die met discriminatie te maken kregen, duidt deze factor aan, tegenover 15,7% van de vrouwen.

Leeftijd is een zeer belangrijke factor als het gaat om discriminatie: van de respondenten ouder dan 55 jaar die discriminatie hebben ervaren, vindt de meerderheid (61,5%) dat dit verband hield met hun leeftijd. Ter vergelijking, dit percentage bedraagt slechts 28,0% voor de jongeren onder de 35, 20% voor de 35-44 en 38,5% voor de 45-54. Ten slotte is er nog een ander verschil naar leeftijd. Van de personen die met discriminatie werden geconfronteerd, vermelden de jongste journalisten vaker dat deze discriminatie verband hield met hun afkomst: 42,3% van de jongeren onder 35 jaar, 36,0% van de groep 35-44 jaar, tegenover slechts 7,4% van de groep 45-54 jaar en 8,0% van de 55-plussers.

Van de 103 personen die discriminatie hebben ervaren, was de redactie de belangrijkste plaats waar discriminatie werd geuit en gevoeld. 78,4% van deze respondenten meldt dit. De redactie was belangrijker dan het veld (44,7%) of online ruimtes (27,4%). Hoewel verbaal en fysiek geweld dus vooral in de openbare ruimte wordt geuit, is discriminatie een vorm van grensoverschrijdend gedrag die eerder in de redactiecontext ervaren wordt.

Deze mensen ervaren deze vormen van discriminatie meerdere keren per maand (7,8%) of meerdere keren per jaar (20,7%). Met andere woorden, bijna 30% van de respondenten heeft minstens een paar keer per jaar met dit geweld te maken. In ieder geval worden deze incidenten gedurende de hele loopbaan ervaren. 53,6% van hen heeft het sinds het begin van hun loopbaan meermaals meegemaakt en 17,8% één of twee keer. Discriminatie is dus niet, zoals bij sommige vormen van fysiek geweld, een eenmalige ervaring, maar een terugkerende ervaring en gevoel.

76,7% van de journalisten die met discriminatie te maken kregen, zegt dat ze niets deden of het bewust negeerden. Slechts minder dan een kwart vertelde het aan de werkgever (21,8%) of ging rechtstreeks naar de discriminator (21,2%). Zes procent vermeed de plaats waar ze gediscrimineerd werden, 4,5 procent meldde het bij AJP/VVJ en 1,7 procent ging naar de politie of een discriminatiemeldpunt (ook 1,7 procent). Deze vormen van discriminatie leidden ertoe dat 7,3% van de respondenten psychologische hulp zocht.

23 respondenten die discriminatie hebben ervaren, stellen dat zij dit aan hun werkgever hebben gemeld. Van hen zegt 63,3% steun te hebben gekregen van hun werkgever, maar 27,8% vindt dit onvoldoende. Anderzijds vindt 36,7% dat ze geen steun hebben gekregen.

Daden van discriminatie hebben ook meerdere gevolgen voor personen. Voor 67,7% van de getroffen zijn de gevolgen vooral van psychologische aard (stress, angst, enz.), maar ze zijn ook in grote mate van professionele aard. 54,1% van deze personen meent namelijk dat dit heeft geleid (of kan leiden) tot een verandering van specialisatie, dat dit hun carrière kan beschadigen of dat ze op den duur de journalistiek willen verlaten. De andere reeks gevolgen omvat schade aan het imago en de reputatie van de gediscrimineerde persoon (18,3%) en lichamelijke gevolgen zoals slaapstoornissen, eetstoornissen, enz (14,9%). Het ervaren van discriminatie kan ook aanleiding geven tot relatieproblemen met familie en vrienden (6,4%) of tot juridische gevolgen (4,9%). Een klein percentage geeft aan te vrezen voor hun professionele veiligheid (2,9%). De resterende opmerkingen (10) benadrukken het demotiverende effect van dergelijke discriminatie. "Demotivatie", "frustratie", "teleurstelling", "verlies van zelfvertrouwen", "gewoon, je valt uit de boot".

Franstalige respondenten die zich al eens gediscrimineerd voelden, geven vaker aan dat ze daar psychologische gevolgen van ondervonden (82,6%, tegenover 52,3% van de Nederlandstalige respondenten). Anderzijds, terwijl bijna 70% van de Nederlandstalige respondenten professionele gevolgen vermeldt, daalt dit percentage tot 40,4% voor de Franstalige respondenten.

3.4 Intimidatie

Van de 404 respondenten die met intimidatie te maken kregen, vindt driekwart dat het vooral te maken had met hun beroep als journalist (71,4%) en hun specialisatie (69,4%). Maar intimidatie kan ook te maken hebben met iemands gender (9,1%), leeftijd (4,8%), afkomst (1,6%), religie (0,6%) of seksuele geaardheid (0,3%). Het hebben van een beperking wordt niet als factor genoemd.

Van degenen die intimidatie hebben meegemaakt, geloven bijna alle (90,8%) Franstalige respondenten dat dit geweld verband hield met hun job, tegenover de helft (52,5%) van de Nederlandstalige respondenten. Net zoals bij verbaal geweld geven meer Nederlandstalige respondenten (89,5%) aan de intimidatie op het terrein te hebben meegemaakt (tegenover 49% van de Franstalige respondenten).

De enquête brengt ook genderverschillen aan het licht: meer dan een kwart (26,7%) van de vrouwen is van mening dat hun gender een rol heeft gespeeld bij de intimidatie die zij hebben ondervonden. Bij de mannen noemt slechts één respondent (0,4% van de mannen die intimidatie rapporteren) deze factor. Bovendien stellen meer vrouwen (9,9%) dan mannen (2,3%) dat hun leeftijd een rol speelde bij de blootstelling aan intimidatie.

We stellen ook verschillen vast naargelang de leeftijd: journalisten jonger dan 35 jaar melden vaker dat ze geïntimideerd werden omwille van hun leeftijd: 10,2%, tegenover 3,2% van de 35-44-jarigen en 45-54 jarigen en 2,8% van de 55-plussers. Ten slotte vinden meer jongere journalisten dat hun gender een rol speelde bij de intimidaties, maar ook dit verschil houdt verband met de leeftijds piramide. Bij de jongste journalisten zijn er meer vrouwen dan in andere leeftijdscategorieën.

In de meeste getuigenissen (103) die in de vragenlijst zijn achtergelaten, is de relatie met bronnen de interactie die het meest aanleiding geeft tot intimidatie. Er worden voorbeelden gegeven van bedreigingen van personen uit de politiek, het gemeentebestuur, de rechterlijke macht, het publiek of het bedrijfsleven, waarbij discriminatie als een structurele werkwijze van sommige actoren werd aangeduid.

De meeste intimidatie doet zich voor tijdens het veldwerk (66,6%) of online (49%). 20,4% van de respondenten heeft ook intimidatie op de redactie meegemaakt.

Uit de analyse blijkt een verschil naargelang de beroepsstatus: van de respondenten die aangeven intimidatie te hebben ervaren, geeft een groter deel van de freelancers (77,1%) dan van de journalisten in loondienst (63,2%) aan dat dit op het terrein gebeurde. Dit kan gelinkt worden aan het feit dat freelancers ook vaker veldwerk verrichten. Bovendien blijkt dat, net als bij verbaal geweld, jongere journalisten vaker intimidatie ondervonden in online ruimtes: bijna 60% (59,8%) van de jongeren onder de 35 jaar en 51,1% van de 35-44-jarigen werden online geïntimideerd, tegenover een derde (37,1%) van de 45-54-jarigen en 47,1% van de 55-plussers. Dit hoeft niet te verwonderen, aangezien jongere journalisten ook aangeven frequenter gebruik te maken van online platformen om bronnen te raadplegen en zelf content te verspreiden.

Van de journalisten die intimidatie hebben ervaren, stelt de helft (52,7%) dat ze dit meerdere keren hebben meegemaakt sinds het begin van hun carrière, en 28,1% zegt dit één of twee keer te hebben ervaren sinds het begin van hun loopbaan. Daartegenover staat dat bijna 20% van hen het regelmatig meemaakt: 4,3% meerdere keren per maand en 14,9% meerdere keren per jaar.

Meer dan de helft van de 395 respondenten die met intimidatie te maken kregen, zegt dat ze het gemeld hebben aan hun werkgever. Opmerkelijk hierbij is dat oudere journalisten het minder vaak meldden aan hun werkgever: 40,2% van de 55-plussers deed dat, tegenover 60% van de 35-plussers, 58,1% van de 35-44-jarigen en 53,2% van de 45-54-jarigen). Bijna 50% (49,8%) deed niets of koos er bewust voor om het te negeren. 31,6% van de respondenten nam contact op met de agressor, terwijl het vermijden van de plaats waar de intimidatie plaatsvond (3,2%), het stoppen met publiceren over bepaalde onderwerpen (4%), het contacteren van de politie (5,3%) of AJP/VVJ (6,1%) veel minder vaak als actie werden genoemd. Slechts 1,2% van de respondenten zegt psychologische hulp te hebben gezocht.

De manier van reageren op intimidatie verschilt enigszins naargelang de taalgroep: tweemaal zoveel Franstalige respondenten (43,1%) als Nederlandstalige respondenten (20,2%) geven aan de dader rechtstreeks te hebben aangesproken.

Verhoudingsgewijs meldden meer vrouwen (61,8%) dan mannen (47,5%) de intimidatie aan hun werkgever. De andere manieren om met intimidatie om te gaan, waaronder de keuze om het te negeren en niets te doen, vertoont geen verschil tussen mannen en vrouwen.

207 respondenten die geïntimideerd werden, geven aan dat zij dit aan hun werkgever hebben gemeld. Van hen vindt de overgrote meerderheid (92,2%) dat zij steun hebben gekregen, maar bijna 20% (19,4%) ervoer hierbij te weinig steun. 7,8% van deze respondenten stelt geen enkele steun te hebben ontvangen.

De gevolgen van intimidatie zijn vooral psychologisch (44,9%). Er zijn ook juridische gevolgen (19,7%), imago- en reputatieschade (19%), professionele veranderingen (18,8%) en angst voor persoonlijke veiligheid (12,6%). Fysieke gevolgen (7%) en gevolgen voor relaties met familie en vrienden (4,2%) komen minder vaak voor.

Er is een significant verschil tussen mannen en vrouwen wat betreft de gevolgen van intimidatie: de meerderheid (61,3%) van de vrouwelijke journalisten die intimidatie ervaren hebben, geeft aan psychologische gevolgen te ondervinden, vergeleken met iets meer

dan een derde van de mannen (36,2%). Een op de tien vrouwen (11,3%) rapporteert ook fysieke gevolgen te hebben ondervonden, tegenover minder dan 5% van de mannen (4,5%). Anderzijds stelt een groter aantal mannen (15,6%) dan vrouwen (6,6%) te vrezen voor hun persoonlijke veiligheid.

Twee keer zoveel Franstalige respondenten (59,8%) als Nederlandstalige respondenten (27,7%) kreeg te maken met psychologische gevolgen. Anderzijds ondervond bijna een derde (30,5%) van de Nederlandstalige respondenten juridische gevolgen, tegenover 10,4% van de Franstalige respondenten.

Tot slot blijkt dat iets meer freelancers te maken kregen met juridische gevolgen vanwege intimidatie (29,0% van hen tegenover 16,7% van de journalisten in loondienst).

Ook hier kregen respondenten de kans om hun ervaringen toe te lichten. Van de 73 toelichtingen geven 55 journalisten aan dat zij geen gevolgen van de intimidatie hebben ondervonden; de optie voor dit antwoord stond niet in de vragenlijst. Naast opmerkingen over steun vanuit het management of het feit dat het bij de job hoort, worden ook enkele opmerkingen gemaakt die wijzen op enige stress.

3.5 Seksueel grensoverschrijdend gedrag

99 mensen getuigen over verbaal of fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zoals vermeld aan het begin van dit hoofdstuk, worden vrouwelijke journalisten hier vaker mee geconfronteerd (18,1%) dan mannelijke journalisten (1,2%) (zie Figuur 15). Dit vond meestal plaats op de redactie (68,1%) of tijdens het veldwerk (50,7%) en in mindere mate online (20,7%). Bijna 5% van de respondenten maakt het meerdere keren per maand mee en 7,5% meerdere keren per jaar. Bij 60% van de journalisten gebeurde dit reeds meerdere keren sinds het begin van hun carrière, en bij 28,4% één of twee keer sinds het begin van hun carrière.

Van degenen die seksueel grensoverschrijdend gedrag meemaakten, kozen drie van de vier (75,7%) er bewust voor het te negeren en er niets tegen te ondernemen. Slechts een kwart (25,3%) vertelde het aan zijn of haar werkgever of sprak rechtstreeks met de dader (25,2%). 9,4% vermijdt nu de plaats waar dit gebeurde en slechts enkelen hebben de politie (2,6%) of VVJ/AJP (2,1%) ingelicht. 4,7% zocht psychologische hulp.

Van de 24 respondenten die het seksueel grensoverschrijdend gedrag aan hun werkgever hebben gemeld, zegt bijna 80% (79,2%) dat zij steun kregen van hun werkgever. 32,8% van deze respondenten vindt deze steun echter onvoldoende. 20,8% kreeg geen steun.

Bijna de helft (48,9%) van de respondenten die te maken kregen met seksueel grensoverschrijdend gedrag, rapporteert psychologische klachten. Professionele gevolgen (verandering van specialisatie, verandering van rubriek, zelfcensuur, wens om de journalistiek te verlaten) kwamen bij 32,3% van hen voor. De vrees voor hun persoonlijke veiligheid is groot voor 16,6% van de respondenten, evenals het gevoel van imago- en reputatieschade (15,5%). 8,8% maakt melding van lichamelijke gevolgen en slaap- of eetstoornissen. Relationale problemen met familie en vrienden komen ook voor, zij het in mindere mate (4,4%), evenals de juridische gevolgen (6,2%).

CONCLUSIE

In deze derde nationale bevraging van Belgische journalisten stellen we vast dat journalistiek een beroep blijft dat overwegend wordt uitgeoefend door hoogopgeleide, witte mannen van middelbare leeftijd. Globaal genomen maken vrouwen een derde uit van de journalistenpopulatie, al neemt het aandeel vrouwelijke journalisten af naarmate hun leeftijd vordert. Opnieuw blijkt een belangrijke verklaring te zijn dat een job als journalist moeilijk te combineren valt met het gezinsleven. Zo geven vrouwelijke journalisten vaker aan dat het hebben van kinderen nefast is voor hun carrièrekansen, zijn vrouwen vaker single, en hebben ze vaker geen inwonende kinderen. Maar ook los van de combinatie met het gezinsleven blijkt dat het carrièrepad voor vrouwen in de journalistiek vaak moeizamer verloopt dan voor hun mannelijke collega's, ondanks het feit dat ze vaker hoogopgeleid zijn. Zo blijft de loonkloof tussen mannen en vrouwen bestaan, en geven minder vrouwen aan dat ze een promotie hebben gekregen binnen de mediasector. Beide aspecten kunnen niet verklaard worden door leeftijd of anciënniteit. Ook krijgen vrouwelijke journalisten vaker te maken met grensoverschrijdend gedrag tijdens het beoefenen van hun job. Ondanks de vele aandacht vanuit de maatschappij en maatregelen vanuit de journalistieke sector om genderdiscriminatie en -kloven weg te werken, is het dus nog steeds belangrijk om de preciaire situatie van vrouwelijke journalisten blijvend onder de aandacht te brengen.

Een kwart van de Belgische journalisten is actief als freelancer. Onze resultaten tonen aan dat het belangrijk blijft om in te zetten op de bescherming van freelancers binnen de journalistiek. De tevredenheid met dit statuut ligt bij freelancers een stuk lager dan bij journalisten in loondienst, en freelancers zijn ook iets vaker pessimistisch over de werkzekerheid in de journalistieke sector. Hoewel mannelijke journalisten iets vaker dan vrouwen op zelfstandige basis aan de slag zijn, zien we dat de tevredenheid met het statuut wel lager ligt bij vrouwelijke freelancers. Vrouwelijke respondenten geven bovendien iets vaker dan mannelijke respondenten aan dat ze niet zelf voor dit statuut gekozen hebben. Een belangrijk knelpunt is dat freelancers ruim een derde minder verdienen dan journalisten in loondienst. De loonkloof tussen werknemers en freelancers werd ook vastgesteld in het onderzoek van 2018, maar was toen nog een pak kleiner (freelancers verdienden toen gemiddeld een kwart minder dan werknemers). Waar het merendeel van de freelancers in onze enquête aangeeft dat hun loon in de periode 2020-2022 gelijk gebleven is (ondanks de stijgende levensduurte) of zelfs gedaald is, geeft het merendeel van de werknemers aan dat hun loon gestegen is (door de indexatie of zelfs los daarvan). De (groeierende) loonkloof tussen freelancers en werknemers blijft met andere woorden een belangrijk aandachtspunt in het journalistieke beroep. Een tweede belangrijk knelpunt is dat we vaststellen dat bijna 4 op 10 freelancers in hoofdberoep aangeeft slechts 1 vaste werkgever te hebben, wat minstens de schijn opwekt dat het statuut wordt ingezet als kostenbesparende maatregel. Al hebben we er geen zicht op of van deze journalisten ook effectief maximale inzet en beschikbaarheid wordt verwacht (wat zou wijzen op schijnzelfstandigheid), blijft het een zeer grote groep en noopt het samen met de andere vaststellingen rond het statuut van freelancers tot waakzaamheid. De groep freelancers die slechts één vaste werkgever heeft, is bovendien gegroeid ten opzichte van de vorige studie in 2018, waar het nog 1 op 3 was.

Deze editie van de bevraging besteedde extra aandacht aan de ervaringen van journalisten inzake grensoverschrijdend gedrag. Meer dan de helft van de ondervraagde journalisten werd al eens geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag. De meest voorkomende vorm is verbale agressie, zowel online als offline, waar bijna 4 op de 10 journalisten al mee te maken kreeg. Ook verschillende vormen van intimidatie (zoals juridische bedreigingen, bedreigingen van bronnen om geen informatie te delen, enz.) komen veelvuldig voor en

werden ervaren door bijna een derde van de journalisten in onze steekproef. 5 tot 8 procent van de respondenten werd reeds geconfronteerd met discriminatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, of fysiek geweld. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en discriminatie treffen bovendien vooral vrouwen. Verbale agressie komt in alle leeftijdsgroepen voor, maar in het jongste segment ligt het aandeel het hoogst. Verbale en fysieke agressie komen het vaakst voor in publieke ruimtes zoals online of tijdens het veldwerk, terwijl discriminatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag eerder organisatorisch zijn en vaker voorkomen binnen de redactie. Dit toont aan dat het belangrijk is om maatregelen en beleid omtrent grensoverschrijdend gedrag gericht in te zetten en bij de ontwikkeling ervan voldoende rekening te houden met de omstandigheden waarin de kans op dit gedrag groter is. Over alle vormen van grensoverschrijdend gedrag heen blijkt dat een grote groep journalisten ervoor koos om geen actie te ondernemen, ondanks dat ze wel degelijk vaak gevolgen ondervonden in hun professioneel of persoonlijk leven. Journalisten zeggen vaak van zichzelf dat ze een olifantenvel (moeten) hebben om hun job te kunnen uitoefenen, maar dat neemt niet weg dat hun veiligheid en mentaal welzijn voldoende bewaakt moeten worden.

DANKBETUIGINGEN

Dit grootschalig onderzoek is het resultaat van een bundeling van krachten. Daarom willen wij graag een aantal personen en organisaties hartelijk bedanken. In de eerste plaats willen wij de journalistieke beroepsverenigingen in België bedanken. Zonder hun steun was dit project niet mogelijk geweest op een dergelijke grote schaal. Wij danken in het bijzonder Pol Deltour (VVJ), Charlotte Michils (VVJ) en Martine Simonis (AJP) voor hun hulp bij het verspreiden van de enquête in de journalistenpopulatie, voor gezamenlijke organisatie van het presentatiemoment van het onderzoeksrapport op 21 juni 2023, en voor publicatie van de onderzoeksresultaten via hun verschillende platformen. Maar bovenal willen wij alle respondenten bedanken voor hun deelname aan ons onderzoek. Het is dankzij hun engagement dat wij doorheen de verschillende golven van het onderzoek de vinger aan de pols kunnen houden van wat leeft in de beroepsgroep van Belgische journalisten.

BIBLIOGRAFIE

- Beckers, K., Walgrave, S., Wolf, H. V., Lamot, K., & Van Aelst, P. (2021). Right-wing bias in journalists' perceptions of public opinion. *Journalism Practice*, 15(2), 243–258. doi.org/10.1080/17512786.2019.1703788
- Damian-Gaillard, B., Frisque, C., & Saitta, E. (2009). Le journalisme au prisme du genre: une problématique féconde. *Questions de communication*, 15, 175–201. doi.org/10.4000/questionsdecommunication.544
- De Clercq, M., & Paulussen, S. (2003). De journalist van de 21ste eeuw: een portret van de Vlaamse beroepsjournalisten en hun werk. Instructiepagina Mediagids Boek en Pers, 13, 57–75.
- De Vuyst, S. (2017). Shifting gender gaps in journalism? A longitudinal study on gender segregation in a converging media environment. *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies*, 9(2), 249–263. doi.org/10.1386/cjcs.9.2.249_1
- De Vuyst, S., & Raeymaeckers, K. (2019). Gender as a multi-layered issue in journalism: A multi-method approach to studying barriers sustaining gender inequality in Belgian newsrooms. *European journal of women's studies*, 26(1), 23–38. doi.org/10.1177/1350506817729856
- Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J., & de Beer, A. S. (Eds.). (2019). *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. Columbia University Press. doi.org/10.7312/hani18642
- Le Cam, F., Libert, M., & Ménalque, L. (2021). *Le journalisme au masculin. Place et rôle des femmes journalistes en Belgique francophone*. Presses de l'Université Libre de Bruxelles, Coll. Journalism et communication.
- Nilsson, M. L. (2010). "Thinkings" and "doings" of gender: Gendering processes in Swedish television news production. *Journalism Practice*, 4(1), 1–16. doi.org/10.1080/17512780903119693
- Ní Mhainín, J. (2020). Fighting the laws that are silencing journalists: Vexatious legal threats are part of the European media landscape. We need to take action against them, says a new Index report. *Index on Censorship*, 49(3), 63–65. doi.org/10.1177/0306422020958288
- Paulussen, S., Raeymaeckers, K., De Keyser, J., & Van Leuven, S. (2010). De gemiddelde beroepsjournalist in Vlaanderen. In S. Paulussen & K. Raeymaeckers (Eds.), *Journalisten : profiel van een beroepsgroep* (pp. 23–37). Leuven: LannooCampus.
- Raeymaeckers, K. ; Heinderyckx, F. ; De Vuyst, S. ; Libert, M. ; De Maeyer, J. ; De Dobbelaer, R. ; Le Cam, F. ; Deprez, A. ; De Keyser, J. (2014). *De Belgische journalist in 2013 : een zelfportret*. Gent: Academia press.
- Van Leuven, S., Raeymaeckers, K., Libert, M., Le Cam, F., Stroobant, J., Malcorps, S., Jacquet, A., D'Heer, J., Heinderyckx, F., De Vuyst, S., & Vanhaelewyn, B. (2019). *Het profiel van de Belgische journalist in 2018*. Gent: Academia press.
- Weaver, D.H., & Willnat, L. (Eds.). (2014). *The Global Journalist in the 21st Century* (1st ed.). Routledge. doi.org/10.4324/9781003070740